

คู่มือสื่อมวลชน

พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
วันที่ ๘-๑๒ เมษายน ๒๕๕๕

Media Guide
Royal Cremation of
Her Royal Highness Princess Bejaratana
8-12 April 2012

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961189457

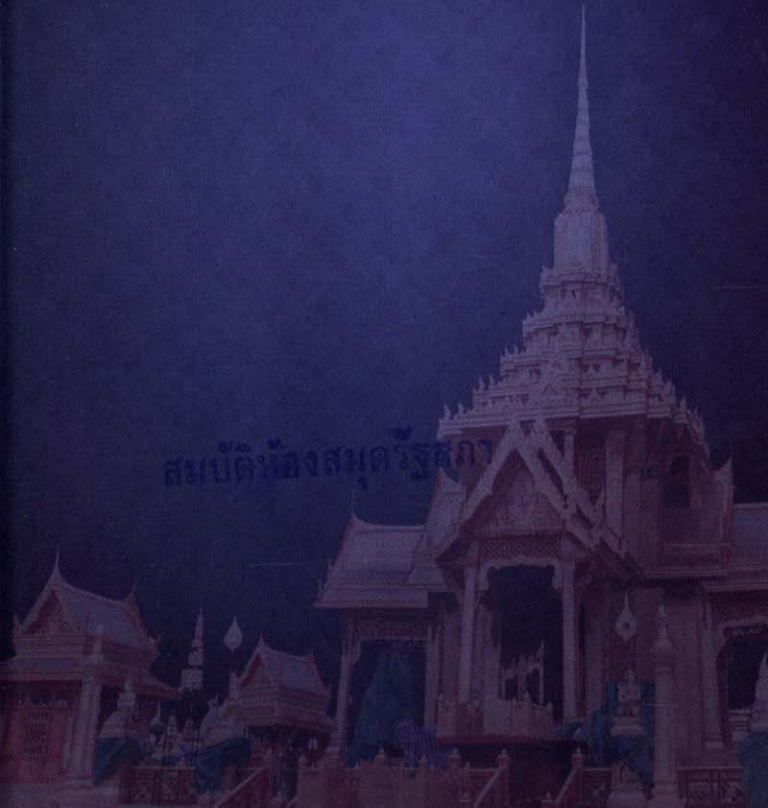
คู่มือสื่อมวลชน

พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

วันที่ ๘-๑๒ เมษายน ๒๕๕๕

สมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาฯ

66367

วันที่ 29 / ก.ค. / 55
 เลขทะเบียน ๒๑๒๔๕ DS
 เลขหมู่ สมเด็จพระเจ้าวชิรญาณวชิรมังคลาจารย์ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา

58.32 คำน่า
 พ 844๓ 2555

สิริโสภาพัฒน์วชิรญาณวชิรมังคลาจารย์ เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ยังความเศร้าโศกเสียใจอย่างใหญ่หลวงแก่พสกนิกรทุกหมู่เหล่า ด้วยประจักษ์ชัดว่าทรงอุทิศพระองค์บำเพ็ญพระกรณียกิจนานัปการที่ล้วนทรงคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างอเนกอนันต์

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์การจัดงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าวชิรญาณวชิรมังคลาจารย์ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัฒน์วชิรญาณวชิรมังคลาจารย์ จัดพิมพ์หนังสือคู่มือสื่อมวลชนเล่มนี้ขึ้น เพื่อให้ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ความรู้เรื่องพระประวัติ และพระกรณียกิจ โบราณราชประเพณี เนื่องในการพิธีพระบรมศพและพระศพ หมายกำหนดการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ ระหว่างวันที่ ๘-๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ การบำเพ็ญพระราชกุศลออกพระเมรุ การพระราชทานเพลิงพระศพ บำเพ็ญพระราชกุศลพระอัฐิ จนถึงการเชิญพระอัฐิขึ้นประดิษฐานและการบรรจุพระสรีรางคาร ซึ่งล้วนมีแบบแผนแนวทางปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

คู่มือสื่อมวลชนเล่มนี้ยังได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเตรียมความพร้อมเรื่องสถานที่ปฏิบัติงานของสื่อมวลชน การให้บริการต่าง ๆ ในศูนย์สื่อมวลชน เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานของสื่อมวลชนเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว ด้วยจิตสำนึกในการให้บริการอย่างดีที่สุดแก่สื่อมวลชนไทยและต่างประเทศ ตลอดจนคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานครั้งนี้

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์การจัดงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าวชิรญาณวชิรมังคลาจารย์ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัฒน์วชิรญาณวชิรมังคลาจารย์

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

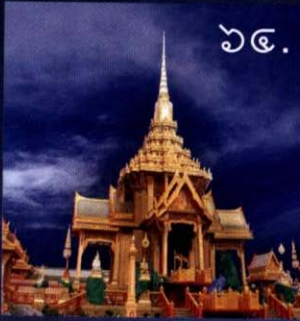
๗.

๗๕.

สารบัญ

๑. พระประวัติ ๕
  - สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
  - พระประวัติ
  - พระกรณียกิจ
  - การสถาปนาพระอิสริยยศ
  - สิ้นพระชนม์
๒. การจัดงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ ๑๐
  - โบราณราชประเพณีการพระบรมศพและพระศพ
  - หมายกำหนดการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ
๓. พระเมรุและสิ่งก่อสร้างภายในมณฑลพิธีท้องสนามหลวง ๖๑
  - พระเมรุ
  - พระที่นั่งทรงธรรม
  - หอเปลื้อง
  - ช่างหรือสำส้าง
  - พลับพลายกสนามหลวง
  - ทับเกษคร
  - ศาลาลูกขุน
  - ทิม
  - รั้วราชวัติและเสาโคม
๔. สิ่งก่อสร้างภายนอกมณฑลพิธีท้องสนามหลวง ๗๖
  - เกยลา
  - พลับพลายกหน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
  - พลับพลายกหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท

๕. เครื่องสูงสำคัญสำหรับพระอิสริยยศ	๘๘
๖. พระโกศจันทร์	๘๑
- พระโกศจันทร์	
- พระโกศพระอัฐิ	
- ฉากบังเพลิง	
- ซ่อไม้จันทร์	
๗. พระราชยานในพระราชพิธีพระบรมศพ	๘๗
- พระมหาพิชัยราชรถ	
- เกรินบันไดนาค	
- ราชรถน้อย	
- พระยานมาศสามลำคาน	
- พระที่นั่งราเชนทรยาน	
- พระวอสีวิกาภาณุจัน	
- พระเสลี่ยงกลีบบัว	
- ความหมายของราชรถและราชยาน	
- เครื่องแต่งกายสำหรับริ้วกระบวนพระศพฯ	
๘. การแสดงมหรสพสมโภช	๑๐๘
๙. ศูนย์สื่อมวลชน	๑๑๒
๑๐. เข็มที่ระลึก	๑๒๖

พระประวัติ

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

พระประวัตี

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

พระประสูติกาล

เวลา ๑๒ นาฬิกา ๕๕ นาที ของวันอังคาร ที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๖๘ พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี มีพระประสูติกาล "เจ้าฟ้าหญิง" เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์แรกและพระองค์เดียวในรัชกาลที่ ๖ เวลานั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระประชวรหนักมากแล้ว เมื่อทรงทราบข่าว

พระประสูติกาลว่าเป็นเจ้าฟ้าหญิง มีใช้เจ้าฟ้าชายซึ่งทรงตั้งพระราช
หฤทัยว่าจะได้เป็นพระราชทายาทสืบสนองพระองค์ ก็มีพระราชกระ
แสเบาๆ ว่า "กิติเหมือนกัน" วันรุ่งขึ้น เจ้าฟ้าหญิงพระองค์น้อย พระ
ชนมายุเพียง ๑ วัน มีโอกาสได้เฝ้าฯ สมเด็จพระบรมชนกนาถ ซึ่ง
ทรงพระประชวรหนักบนพระแท่น ไม่สามารถมีพระราชคำรัสใดๆ
ได้เสียแล้ว คงได้แต่ทอดพระเนตรและสัมผัสพระราชธิดา เป็นครั้ง
แรกและครั้งสุดท้าย ในคืนนั้นเอง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ก็เสด็จสวรรคต เมื่อพันเที่ยงคืนอย่างสู่วันทฤหสคติ
ที่ ๒๖ พฤศจิกายน ได้ราวหนึ่งชั่วโมง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชอนุชาใน
รัชกาลที่ ๖ เสด็จขึ้นครองราชย์สืบสนองพระองค์เป็นพระมหา
กษัตริย์รัชกาลที่ ๗ และได้พระราชทานพระนามสมเด็จพระเจ้าฟ้า
พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๖ ว่า "สมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา
สิริโรสภาพัณณวดี" ซึ่งหมายความว่าลูกสาวผู้เป็นดั่งดวงแก้วของ
พระมหากษัตริย์ มีพระกำเนิดเป็นศรีอันงามพร้อม

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระประมุขแห่งพระบรมราชวงศ์ กับทั้งสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า (ทรงเป็น "ย่า" ในรัชกาลที่ ๘ และรัชกาลปัจจุบัน และทรงเป็น "ย่าใหญ่" คือพระเชษฐภคินีหรือพี่สาวของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ผู้ทรงเป็น "ย่า" ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ) ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ดูแลทั้งด้านพระอนามัย ด้านการศึกษา และการดำรงพระชนมชีพของเจ้าฟ้าหญิงพระองค์น้อยอย่างใกล้ชิด เมื่อสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ ประชวร ก็ทรงรับไปดูแลด้วยพระองค์เอง โปรดเกล้าฯ ให้ประทับ ณ พระตำหนักสวนหงษ์ อันเป็นที่ประทับเดิมส่วนพระองค์ หรือเมื่อมีงานรื่นเริงพิเศษก็โปรดเกล้าฯ ให้เสด็จไปประทับ ณ วังสระปทุม เพื่อทรงพระสำราญร่วมกับกับเจ้านายในราชสกุลมหิดล

ระหว่างความวุ่นวายทางการเมืองเมื่อเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน พ.ศ.๒๔๗๕ และเหตุการณ์กบฏบวรเดช สมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ และพระชนนีต้องทรงย้ายที่ประทับเพื่อ

ความปลอดภัยหลายแห่ง จนเหตุการณ์ได้ผันผ่านไป พระนางเจ้าสุวัทนาฯ จึงโปรดให้สร้างค้ำหนักที่ประทับเป็นที่ส่วนพระองค์ของพระธิดา ณ ที่ดินบนถนนราชสีมาคัดกับถนนสุขุโขทัย ทรงขนานนามที่ประทับแห่งนี้ว่า "สวนรื่นฤดี"

สมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ทรงพระอักษรเบื้องต้น ณ โรงเรียนราชินี แล้วจึงทรงพระอักษรตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ กับพระอาจารย์จากโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ซึ่งมาถวายพระอักษร ณ สวนรื่นฤดี พร้อมกับทรงเริ่มเรียนเปียโนกับพระอาจารย์ชาวต่างประเทศ

ในเดือนมีนาคม ๒๔๘๘ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสดยราชย์เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๘ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงได้มีประกาศเปลี่ยนค่านำพระนามสมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ผู้ทรงเป็น "ลูกพี่ลูกน้อง" กับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็น สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เนื่องจากทรงอ่อนพระชนมายุกว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ประมาณ ๔ เดือน ทั้งนี้คำว่า "ภคินี" แปลว่า "น้องหญิง" หรือ "พี่หญิง" ก็ได้ ทั้งสองความหมาย ดังนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เถลิงถวัลยราชสมบัติ ก็ยังคงค่านำพระนามเดิมไว้ดังเช่นในรัชกาลที่ ๘ ทั้งนี้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ มีพระชนมายุสูงกว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ราว ๒ ปี

นิราศประเทศไทย

สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า และพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงสังเกตว่าพระอนามัยของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ มีลักษณะพิเศษ เช่น ทรงมีความสามารถด้านการคำนวณ การจดจำทิศทาง และความสนพระทัยจจจ้อต่อสิ่งต่างๆ รอบพระองค์ที่ผิดแผกจากเด็กสามัญทั่วไป ทรงเห็นพ้องต้องกันให้นำเสด็จสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ไปทรงศึกษาต่อและประทับรักษาพระองค์ยังต่างประเทศ ทั้งนี้ยังเป็นไปเพื่อสวัสดิภาพของเจ้าฟ้าหญิง ในช่วงสมัยที่บ้านเมืองกำลังเผชิญกับความไม่มั่นคงทางการเมืองการปกครองด้วยครั้น พ.ศ. ๒๔๘๐ พระนางเจ้าสุวัทนาฯ จึงทรงพาพระธิดาขณะพระชนมายุ ๑๒ พรรษา เสด็จจากประเทศไทยไปประทับ ณ ประเทศอังกฤษ ซึ่งขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังทรงสละราชสมบัติ ได้ประทับอยู่แล้วพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี

ต่อมาได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้น ทรงประสบปัญหาอย่างยิ่งโดยเฉพาะด้านการเงิน ต้องทรงรับปันส่วนอาหารเช่น พลเมืองอังกฤษทั่วไป ต้องทรงอพยพลี้ภัยไปประทับ ณ แคว้นเวลส์ ต้องทรงทำงานบ้านเองอย่างสามัญชน แต่แม้ในความยากลำบากเช่นนั้น สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ พร้อมด้วยพระชนนี ยังมีพระเมตตากรุณา ได้เสด็จไปทรงช่วยกิจการสภาภาษาชองอังกฤษ ทรงถักเครื่องกันหนาว และม้วนผ้าพันแผลสำหรับผู้ปฏิบัติงานในแนวรบ สภาภาษาชองอังกฤษจึงทูลเกล้าฯ ถวายเกียรติบัตรสรรเสริญ น้ำพระทัยของราชนารีแห่งกรุงสยามทั้งสองพระองค์ ที่เปี่ยมด้วยมนุษยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา แม้ในยามที่ทรงประสบความยากลำบากโดยส่วนพระองค์เองอยู่แล้ว เป็นทุนเดิมก็ตาม

เมื่อสงครามยุติ ทรงย้ายไปประทับ ณ คำหนักในเมือง
โบรตัน สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงเป็นศูนย์รวมน้ำใจชาวไทย
ในประเทศอังกฤษและประเทศใกล้เคียง ได้เสด็จไปทรงร่วมงาน
ของ สามัคคีสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งเป็นสมาคมชาวไทย
ในอังกฤษอยู่เสมอ ทั้งยังมีชาวไทยมาขอพึ่งพระบารมีในโอกาส
ต่างๆ ถึงยังคำหนักที่ประทับ ทรงพระกรุณาช่วยเหลือทุกเรื่อง
เช่น นักเรียนไทยบางคนประสบปัญหาทางสุขภาพ ก็โปรดให้
แพทย์ประจำพระองค์ช่วยดูแล บางรายคิดถึงอาหารไทยก็โปรด
พระราชทานเลี้ยงอาหารให้อิ่มหน้าสำราญ เป็นที่พึงของคนไทยใน
ต่างแดนตลอดเวลากว่า ๒ ทศวรรษที่ประทับ ณ ประเทศอังกฤษ
นิวัตประเทศไทย-วังรื่นฤดี เมื่อพระอนามัยดิฉัน และสภาวการณ
บ้านเมืองไทยเป็นปกติสุข กอปรกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
รัชกาลปัจจุบัน เสด็จฯ นิวัตประเทศไทยแล้ว สมเด็จพระเจ้าภคินี
เธอฯ และพระชนนี จึงเสด็จกลับมาประทับ ณ ประเทศไทยเป็นการ
ถาวร เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๒ ทรงซื้อที่ดินในซอยสุขุมวิท ๓๔ และโปรด
ให้สร้างวังเป็นที่ประทับแทนสวนรื่นฤดี ถนนราชสีมา ซึ่งทรงขาย
แก่รัฐบาลไปในช่วงภาวะสงคราม พระราชทานนามวังแห่งใหม่ว่า
วังรื่นฤดี และเป็นจุดเริ่มต้นของการทรงงานเพื่อประชาชนอย่าง
จริงจังตลอดพระชนมชีพ

เจ้าฟ้าผู้ทรงธรรม

พระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงพระมหากษัตริย์อยู่ตลอดพระชนมชีพ โปรดเสด็จไปทรงบำเพ็ญพระกุศลตามวัดต่างๆ ทั้งใกล้ไกลทั่วประเทศ เสด็จไปทรงถวายผ้าพระกฐินอย่างน้อยปีละ ๓ วัดทุกปี ทรงบูชาพระรัตนตรัยด้วยดอกไม้ธูปเทียน และทรงสวดมนต์ทุกวัน โปรดสดับพระพุทธมนต์ สดับพระธรรมเทศนา ทรงอ่านหนังสือธรรมะและทรงศึกษาธรรมะ ได้เคยเสด็จไปทรงศึกษาธรรมะกับสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ณ วัดบวรนิเวศวิหาร นานนับปี และทรงศึกษาพระอภิธรรมอย่างจริงจัง ทรงแจ่มแจ้งในหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง และมีพระโอวาทสั่งสอนเตือนสติข้าราชการบริหารอยู่เสมอ เช่นครั้งหนึ่งเคยรับสั่งสอนธรรมะด้วยอุปมาโวหารกับข้าราชการซึ่งเป็นคนโมโหง่ายว่า "โทสะนั้นเหมือนไฟ เช่นตะเกียงที่จุดไฟ ถ้ารุนแรงขึ้นเมื่อใดก็ให้ระงับเสีย เหมือนเราดับตะเกียง คือค่อยๆ หรือตะเกียงลง แล้วโทสะก็จะดับหายไปเอง"

พระจริยวัตร

แม้ประทับในต่างประเทศนานกว่า ๒๐ ปี สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงนิยมและภาคภูมิใจพระทัยในความเป็นไทยอย่างยิ่ง โปรดฉลองพระองค์ผ้าไหมและผ้าฝ้ายของไทย ฉลองพระบาทกระเป๋าทรงถือ เครื่องพระสำอางล้วนโปรดที่ผลิตในประเทศไทย ทั้งยังโปรดน้ำอบไทยอย่างมาก ทรงใช้นับแต่ทรงพระเยาว์จนตลอดพระชนมชีพ การใช้ภาษาไทย ทรงเคร่งครัดเป็นพิเศษ ทรงเขียนและมีรับสั่งด้วยภาษาไทยที่ถูกต้องชัดเจนตามแบบแผน จะมีรับสั่งภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศสกับชาวต่างประเทศเท่านั้น ไม่โปรดให้ผู้ใดกราบทูลภาษาไทยปนภาษาต่างประเทศ โปรดให้ใช้คำไทย เช่น ลีอกประคูล์ ให้กราบทูลว่า ลงกลอนประคูล์ ทวี ให้กราบทูลว่า โทรทัศน์ เน็ดคลุมผม ให้กราบทูลว่า ร่างแห่คลุมผม เป็นต้น

แม้มีพระกำเนิดเป็นเจ้าฟ้า มีพระเกียรติยศสูงส่ง มีข้าในพระองค์แวดล้อมถวายงาน แต่กลับไม่โปรดให้รบกวนผู้ใดจนเกินไปให้ต้องลำบาก จะทรงหยิบจับใช้สอยสิ่งใด โปรดทรงทำเอง

ทุกอย่าง เวลาเสด็จออกไปยังที่ใดก็ไม่โปรดให้กีดกันประชาชนให้ไกลห่างไปจากพระองค์ จะเสด็จไปทอดพระเนตรสิ่งใด หรือสถานที่ใด ก็ไม่โปรดให้ตระเตรียมการให้เกินปรกติ ส่วนใหญ่จึงโปรดเสด็จไปทรงปฏิบัติพระกรณียกิจอย่างเรียบง่าย ในลักษณะ "ปิดทองหลังพระ" ไม่ต้องมีการป่าวประกาศ ประชาสัมพันธ์ทำข่าว หรือกะเกณฑ์ใดๆ ให้ยุ่งยาก ทรงวางพระองค์อย่างเป็นปรกติ รับสั่งทักทายผู้คนด้วยรอยยิ้มพระสรวลสคิไสเสมอ มีพระจริยวัตรที่เรียบง่ายและสามัญธรรมดา

ทรงใช้จ่ายอย่างประหยัดมัธยัสถ์ การใช้จ่ายเงินส่วนพระองค์ จะทรงลงบันทึกรายการอย่างชัดเจนถี่ถ้วน ทรงประหยัดไฟฟ้า ไม่โปรดให้ผู้ใดเปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าดวงไว้อ่างหน้า จะเสด็จเข้าออกห้องใด โปรดทรงเปิดปิดเครื่องไฟฟ้าในห้องนั้นๆ เอง เมื่อฉลองพระองค์ชำระ ก็ทรงซ่อมด้วยฝีพระหัตถ์ เพราะโปรดงานเย็บปักถักร้อยอยู่แล้วเป็นทุนเดิม เครื่องใช้ส่วนพระองค์ก็โปรดให้มีเท่าที่จำเป็น เมื่อทรงมีสิ่งของใดมากเกินไปกว่าจะทรงใช้สอย เช่น ฉลองพระองค์ ฉลองพระบาท กระเป๋าทรงถือ ฯลฯ ก็ไม่ทรงเก็บไว้จนเกินจำเป็น แต่จะโปรดพระราชทานไปยังสภาอากาศไทย เพื่อนำออกจากหน่วยหารายได้เพื่อสาธารณกุศลในงานกาชาดเป็นประจำทุกปี

การดนตรี

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงศึกษาเปียโนอย่างจริงจังกับ พระอาจารย์ชาวอังกฤษ ทรงสามารถจดจำโน้ตเพลงและบรรเลง ได้อย่างคล่องแคล่ว แม้ทอคพระเนตรแผ่นโน้ตเพียงครั้งเดียว ใน ลักษณะคล้ายการต่อเพลงแบบคนครีไทย คือใช้วิธีจำโน้ตเพลงโดย ไม่ต้องทอคพระเนตรโน้ตอีกเลย ต่อมาได้ทรงพัฒนาจนสามารถ บรรเลงเปียโนได้แม้ไม่มีแผ่นโน้ตก็ทรงฟังเพลงที่โปรด แล้วทรง บรรเลงได้ทันที นอกจากนี้ ยังโปรดการขับร้องควบคู่ไปกับการ ทรงเปียโน ทรงสามารถร้องเพลงไทย และเพลงสากล ด้วยกระแส พระสุรเสียงไพเราะและถูกต้อง โปรดทรงฟังดนตรีทุกประเภท สามารถใช้เครื่องเล่นแผ่นเสียงและเทป คัดต่อเพลงผสมกับเนื้อ ร้องได้อย่างกลมกลืน เพลงที่โปรดส่วนใหญ่เป็น เพลงจากบท พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖, พระราชนิพนธ์ในรัชกาลปัจจุบัน และวงสุนทราภรณ์ นักดนตรีไทยของกรมศิลปากร และกรม ประชาสัมพันธ์ ที่เคยได้เฝ้าบรรเลงและขับร้องถวาย ทราบกัน ดีกว่าหากขับร้องไม่ถูกต้อง ก็จะมีพระวิจารณ์อย่างสุภาพ แล้ว ทรงสอนแนวทางการขับร้องและบรรเลง บางครั้งก็ทรงขับร้อง พระราชนิพนธ์ให้ฟังเป็นตัวอย่าง

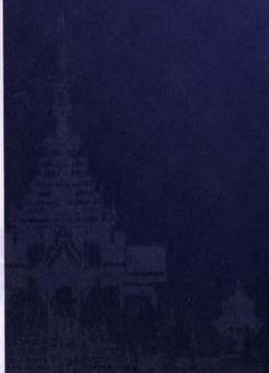
การคำนวณ ความทรงจำ

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ยังมีพระอัจฉริยภาพอย่างน่าอัศจรรย์ด้านการคำนวณปฏิทินร้อยปีได้ในพระทัยอย่างแม่นยำ มักมีรับสั่งถามวันเดือนปีเกิดของผู้มาเฝ้าว่าเกิด วันที่ เดือน และปีอะไร เมื่อกราบทูลสนองรับสั่งแล้ว จะทรงคำนวณในพระทัยได้ทันทีว่าบุคคลนั้นเกิดตรงกับวันอะไร อีกทั้งทรงมีความจำแม่นยำยิ่ง ทรงจำวันเกิดและวันที่มาเฝ้าของบุคคลต่างๆ ได้เป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้ผู้มาเฝ้าต่างซาบซึ่งในพระอภัยาศัยอันงดงามว่าไม่ทรงเคยลืม ทรงจดจำได้แม้กระทั่งสิ่งของที่บุคคลนั้นเคยนำมาทูลเกล้าฯ ถวาย และมักมีรับสั่งทรงขอใบ หรือรับสั่งย้อนระลึกถึงสิ่งของนั้นๆ ด้วยความชื่นชมทำให้ผู้มาเฝ้ารู้สึกปีติยินดี

นอกจากนี้ยังทรงทรงพระปรีชาสามารถในด้านภูมิศาสตร์ ทรงสามารถสังเกตความเปลี่ยนแปลงของแสงเงา กระแสลม ทิศทาง และสภาพแวดล้อมรอบพระองค์ได้อย่างรวดเร็ว ทรงสามารถคำนวณเวลาน้ำขึ้นลง และเวลาดวงจันทร์ขึ้นและลงได้อย่างชำนาญจากการศึกษาค้นคว้าด้วยพระองค์เอง

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY DEPARTMENT

มูลนิธิหอสมุดรัฐสภา

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พระกรณียกิจ

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961189457

พระกรณียกิจ

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงอุทิศพระองค์เพื่อการสาธารณกุศลอันยังประโยชน์แก่พสกนิกรมิได้ว่างเว้น พระกรณียกิจสำคัญที่ทรงมุ่งมั่นปฏิบัติด้วยพระวิริยภาพมาโดยตลอด คือ การปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในโอกาสต่าง ๆ

ทรงรับสถาบันและองค์กรต่างๆ ไว้ในพระอุปถัมภ์เป็นจำนวนกว่า ๕๐ แห่ง ทั้งในส่วนที่สืบสานจากสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ในส่วนของสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ และโดยส่วนพระองค์เอง ทั้งในด้านการศึกษา เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร วิชาวุฒิชัยวิทยาลัย โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนราชินี คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โรงเรียนเพชรรัตน ฯลฯ การสาธารณสุข เช่น วัชรพยาบาล โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย ศิริราชพยาบาล ฯลฯ กิจการลูกเสือ-เนตรนารี และกิจการอาสาสมัครรักษาดินแดน ตลอดจนการสังคมสงเคราะห์อื่นๆ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระราชทานกำเนิด มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งยังทรงเป็นผู้นำในการอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมในรัชกาลที่ ๖ เช่น พระราชวังสนามจันทร์ พระราชินีเวศน์มฤคทายวัน และ พระราชวังพญาไท

จากจำนวนองค์กรในพระอุปถัมภ์ดังที่กล่าวมาข้างต้น ก็คงเป็นที่ตระหนักแน่แก่ใจราษฎรแล้วว่า แม้พระอนามัยจะไม่สู้ สมบูรณ์ แต่พระเหตุที่ยที่ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระกิจจานุกิจเพื่อ ประโยชน์สุขของประชาชนโดยไม่ทรงคำนึงถึงความยากลำบาก พระวรกาย กลับมีพระปณิธานอันแน่วแน่ในการทรงบำเพ็ญพระ ภาระณียกิจ ดังปรากฏในพระคำรัสที่พระราชทานในงานฉลองพระ ชนมายู ๖๑ พรรษา เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๘ ณ วชิราวุธวิทยาลัย ความตอนหนึ่งว่า "ฉันขอกล่าวต่อท่านทั้งปวงว่า จะพยายามบำเพ็ญคนเพื่อประโยชน์แก่บ้านเมือง ด้วยความจงรัก ภัคดีต่อบ้านเกิดและต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรง เป็นพระประมุขของชาติ ทั้งจะได้รักษาเกียรติศักดิ์แห่งความเป็น ราชนารีในมหาจักรีบรมราชวงศ์ไว้ชั่วชีวิต"

ด้วยพระปรีชาญาณอันยาวไกล สมเด็จพระเจ้าภคินี เสด็จ ได้ทรงก่อตั้ง "มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์" เพื่อเผยแพร่พระ เกียรติคุณของสมเด็จพระบรมราชูปถัมภ์ และทรงก่อตั้ง "มูลนิธิ เพชรรัตน-สุวัทนา" ไว้เพื่อเป็นกำลังหลักในการทรงบำเพ็ญกุศล สาธารณะ สืบสานพระกรณียกิจโดยเฉพาะในยามที่พระอนามัย ไม่เอื้ออำนวย หรือแม้กระทั่งเมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว กิจการอันยัง ประโยชน์แก่ประชาชนที่ได้ทรงริเริ่มและสนับสนุนไว้ จักยังคง ดำเนินสืบเนื่องต่อไป

การสถาปนาพระอิสริยยศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระยศทหารแก่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ที่ พลเอกหญิง ตั้งแต่วันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๒ เป็นพลเรือเอกหญิง และพลอากาศเอกหญิง ตั้งแต่วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๓ และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดแทบทุกตระกูล

สิ้นพระชนม์

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ได้เสด็จประทับรักษาพระอาการติดเชื้อในกระแสพระโลหิต ณ ที่ก ๘๔ ปี ชั้น ๕ โรงพยาบาลศิริราช ตั้งแต่วันพุธที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ แม้คณะแพทย์ได้ถวายการรักษาอย่างใกล้ชิดจนสุดความสามารถ พระอาการประชวรได้ทรุดลงตามลำดับ และสิ้นพระชนม์เมื่อเวลา ๑๖.๓๗ น. วันพุธที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ รวมพระชันษา ๘๕ ปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สำนักพระราชวังจัดการพระศพถวายพระเกียรติยศสูงสุดตามราชประเพณี ประดิษฐานพระศพ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทในสำนักพระราชวังไว้ทุกข์ มีกำหนด 100 วัน ตั้งแต่วันสิ้นพระชนม์เป็นต้นไป นอกจากนี้ สำนักนายกรัฐมนตรียังได้มีประกาศให้สถานที่ราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และสถานศึกษาทุกแห่งตลอดครึ่งเสา กับทั้งให้ข้าราชการ ลูกจ้าง พนักงานของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจไว้ทุกข์ ทั้งนี้มีกำหนด ๑๕ วัน ตั้งแต่วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นต้นไป (ยกเว้นวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕)

พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี กำหนดขึ้นระหว่างวันที่ ๘-๑๒ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๕ คณะรัฐมนตรีขอความร่วมมือประชาชนให้ไว้ทุกข์ระหว่างวันที่ ๘-๑๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๕ รวม ๓ วัน และให้สถานที่ราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ และสถานศึกษาทุกแห่งตลอดครึ่งเสาขอความร่วมมือสถานบริการต่างๆ งดหรือลดการแสดงเพื่อความบันเทิง และขอความร่วมมือสถานวิทยุและสถานีวิทยุโทรทัศน์ควบคุมดูแลรายการที่ออกอากาศให้เหมาะสม

การจัดงานพระราชพิธี
พระราชทานเพลิงพระศพ

โบราณราชประเพณีการพระบรมศพและพระศพ

ประวัติศาสตร์ชาติไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมานั้น พระมหากษัตริย์นอกจากจะทรงเป็นผู้นำในการก่อตั้งพระราชอาณาจักรแล้ว ยังทรงทำนุบำรุงสร้างสรรคศิลปวัฒนธรรมและระเบียบประเพณีต่างๆในการดำรงชีวิตให้เป็นมรดกของชาติสืบทอดมา หลักฐานที่กล่าวถึงการจัดพระราชพิธีพระบรมศพที่เก่าแก่ที่สุดปรากฏอยู่ในหนังสือไตรภูมิภคหรือไตรภูมิพระร่วง หนังสือวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาเล่มแรกของชาติไทย ซึ่งพระมหาธรรมราชาที่ ๑ หรือพญาลิไทแห่งกรุงสุโขทัย ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เมื่อปีระกา พุทธศักราช ๑๘๘๘ พรรณนาการจัดการพระศพ พระยามหาจักรพรรดิราชาไว้

มาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นไม่ปรากฏหลักฐานการพระศพ เช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง ที่พงศาวดารจะกล่าวเฉพาะลักษณะพระเมรุสำหรับถวายพระเพลิง ไม่ได้กล่าวถึงการจัดพิธีกรรม สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย จดหมายเหตุพระบรมศพสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ พรรณนาเฉพาะการถวายพระเพลิง แห่งพระบรมอัฐิ และพระอังคาร และงานพระเมรุมาศสมเด็จพระเจ้าฟ้าสุทนต์ กรมหลวงโยธาทิพย์ พระราชธิดาสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเท่านั้น

ชาวไทยมีประเพณีเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบทวินิยม อันสืบเนื่องมาจากคติของพราหมณ์ พระมหากษัตริย์เมื่อเสด็จพระราชสมภพถือเป็นทิพยเทพาวตาร ครั้นวาระสุดท้ายแห่งพระชนมชีพ คำว่าสวรรคต หมายถึง เสด็จไปสู่เทวสถาน ณ เขาพระสุเมรุ อันเป็นที่สถิตแห่งเทวราชา ตามคติความเชื่อในไตรภูมิภค พิธีที่จัดเกี่ยวกับการพระบรมศพ หรือพระศพ จึงอยู่ในกรอบของราชประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยคำนึงถึงการถวายพระเกียรติ

แจกเช่นเมื่อครั้งดำรงพระชนมชีพ มีการบำเพ็ญพระราชกุศลตามหลักพระพุทธศาสนา เชิญพระบรมศพหรือพระศพไปถวายพระเพลิง ณ พระเมรุที่สร้างขึ้นใจกลางพระนคร ราชประเพณีนี้เป็นวัฒนธรรมที่ชาวไทยถือปฏิบัติตลอดมา แต่ปรับเปลี่ยนการจัดพระราชพิธีและการก่อสร้างพระเมรุให้สอดคล้องไปกับสภาวะทางสังคม

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการริเริ่มเปลี่ยนแปลงขั้นตอนการจัดพระราชพิธีพระบรมศพลงไปอย่างมากแม้จะคงรักษาธรรมเนียมดั้งเดิมไว้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการกำหนดจัดการพระบรมศพของพระองค์ไว้ก่อนเสด็จสวรรคตหลายประการ เป็นต้นว่าให้สร้างพระเมรุมาศมีขนาดเล็กเพียงพอแก่การถวายพระเพลิงได้ มีให้สูงถึง ๒ เส้น เช่นก่อน ครั้นสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชบันทึก ทัศนอนการปลูกสร้างพระเมรุมาศและการบำเพ็ญพระราชกุศลของพระองค์ลงอีกหลายประการ งานพระเมรุจึงลดขนาดลงนับแต่นั้นมา

ตามโบราณราชประเพณีเมื่อพระมหากษัตริย์ พระบรมราชินีหรือพระบรมวงศ์ ซึ่งทรงประกอบคุณงามความดีไว้แก่ชาติบ้านเมืองสิ้นพระชนม์ พระมหากษัตริย์ก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการบำเพ็ญพระราชกุศลและถวายพระเพลิงตามลำดับเกียรติยศหรือพระอิสริยยศศักดิ์

พระบรมศพจะบรรจุไว้ในพระโกศทอง อัญเชิญขึ้นประดิษฐานเหนือพระแท่นสุวรรณเบญจกมลในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง มีการตกแต่งที่ประดิษฐานพระโกศและกางกั้นด้วยเศวตฉัตรตามพระอิสริยยศ จัดการบำเพ็ญพระราชกุศลทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำวันและทุกสัปดาห์ (๗ วัน) ปันรสมวาร (๑๕ วัน) ปัญญาสมวาร (๕๐ วัน) และสศมวาร (๑๐๐ วัน)

นอกจากนี้ ยังมีการประโคมย่ำยามในงานพระบรมศพ หรือ พระศพ ซึ่งเป็นราชประเพณีโบราณ เพื่อเป็นสัญญาณให้ข้าราชการ รู้กำหนดเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ การประโคมย่ำยามนี้ใช้เวลา มี พระบรมศพ พระศพพระราชวงศ์ ตลอดจนขุนนางผู้ใหญ่ แต่เดิม คนตรีที่ใช้ประโคมย่ำยามมีเฉพาะวงแตรสังข์ และวงปี่ไฉน กลองชนะ โดยกำหนดประโคมย่ำยามทุกสามชั่วโมง คือ เวลา ๐๖.๐๐ น. ๑๒.๐๐ น. ๑๘.๐๐ น. ๒๑.๐๐ น. และ ๒๔.๐๐ น. การประโคมนี้จะทำทุกวันจนครบกำหนดไว้ทุกข์ ๑๐๐ วัน ๒ เดือน ๑ เดือน ๑๕ วัน ๗ วัน ตามพระเกียรติยศ พระบรมศพ หรือพระศพ การประโคมย่ำยามพระบรมศพพระมหากษัตริย์ เครื่องประโคม จะประกอบด้วย มโหระทึก ๒ ปี ๒ สังข์ ๑ แตรงอน ๘ เปิง ๑ และกลองชนะ ๒๐ ถ้าเป็นพระศพไม่มีมโหระทึก

เมื่อถึงกาลอันควรคือสร้างพระเมรุมาศ หรือพระเมรุ ที่ท้องสนามหลวงเสร็จพร้อมที่จะถวายพระเพลิงได้ ก็อัญเชิญ พระบรมศพ หรือพระศพจากพระบรมมหาราชวังไปยังท้องสนามหลวง เพื่อถวายพระเพลิง ณ พระเมรุมาศ ซึ่งสร้างเป็นพิเศษ ดังกล่าวแล้ว เรียกว่า "งานออกพระเมรุ"

การเชิญพระบรมศพ พระศพ สู่วังพระโกศ การบำเพ็ญ พระราชกุศล ตลอดจนการสร้างพระเมรุมาศ พระเมรุ ณ ท้องสนามหลวง การเคลื่อนพระบรมศพ พระศพ จากพระบรม มหาราชวังสู่พระเมรุที่ท้องสนามหลวง การตกแต่งพระจิตกาธาน การอัญเชิญพระบรมอัฐิ พระอัฐิ พระสรีรางคารกลับเข้าสู่พระบรม มหาราชวัง ล้วนมีแบบแผนกำหนดไว้เป็นแนวทางให้ปฏิบัติ

ขั้นตอนพระราชพิธีในแต่ละงานดังกล่าวต้องใช้เวลาคระครีမ် เป็นแรมเดือน นับตั้งแต่การสร้างพระเมรุมาศ หรือพระเมรุ การดูแลและตกแต่งราชรถ ราชยานคานหามสำหรับเชิญพระโกศ พระบรมศพ พระศพ พระบรมอัฐิ พระอัฐิ ตลอดทั้งเครื่องประกอบ

อื่นๆ ในการออกพระเมรุ เช่น พระโกศไม้จันทน์ เครื่องพินไม้จันทน์ พระโกศบรรจุพระบรมอัฐิ พระอัฐิ ผอบบรรจุอังคาร หรือ พระสรีรางคารทั้งนี้ไม่รวมเครื่องสดที่ประดับพระเมรุมาศ และงานแทงหยวก เป็นลวดลายประดับพระจิตกาธาน ซึ่งต้องทำให้แล้วเสร็จก่อนการถวายพระเพลิงเพียงไม่กี่ชั่วโมง นอกจากนั้นยังต้องมีการซ่อมริ้วขบวนในแต่ละจุด แต่ละพิธีการด้วย

คนไทยแต่เดิมยึดถือเรื่องไครภูมิตามคติทางพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงจักรวาล ซึ่งมีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางของภูมิทั้งสามที่รายล้อมด้วยสรรพสิ่งนานา ตั้งแต่ผืนมหาจักรวาลโลกบาล เขาสักตบบริภัณฑ์ จึงนำคติดังกล่าวมาเป็นแนวทางประกอบพิธีถวายพระเพลิง เพื่อให้ได้ถึงภพแห่งความดีงาม อันมีแดนอยู่ที่เขาพระสุเมรุนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ สิ่งก่อสร้างในการพระราชพิธีถวายพระเพลิง จึงมีส่วนจำลองให้คล้ายกับดินแดนเขาพระสุเมรุ เช่น การสร้างพระเมรุมาศในสมัยโบราณนับแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา จะมีรูปสัตว์ป่าหิมพานต์ นานาชนิด บนหลังตั้งสังเค็ดผ้าไตรถวายพระสงฆ์อยู่ในกระบวนอิสริยยศอัญเชิญแห่พระบรมศพสู่พระเมรุมาศ

การสร้าง "พระเมรุมาศ" จะมีขนาดและแบบงดงามวิจิตรแตกต่างกันตามยุคสมัย และตามความบันดาลใจของช่างที่มีปรัชญาในการออกแบบว่าเป็นพระเมรุของกษัตริย์ นักรบ หรือ ฝ่ายสตรี ซึ่งจะประกอบขึ้นเป็นพระเมรุมาศและปริมณฑลโดยยึดคติโบราณที่สืบทอดกันมา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงสันนิษฐานคติการสร้างพระเมรุมาศ หรือพระเมรุว่า ได้ชื่อมาจากการปลูกสร้างปราสาทอันสูงใหญ่ท่ามกลางปราสาทน้อยที่สร้างขึ้นตามมุขทิศ มีโหล่นทวาร (โคปุระ) ซักกระเบื้องเชื่อมถึงกัน ปีกราชวัติเป็นชั้นๆ ลักษณะเหมือนเขาพระสุเมรุตั้งอยู่ท่ามกลางมีเขาสักตบบริภัณฑ์ล้อม จึงเรียกเลียนชื่อว่า "พระเมรุ" ภายหลังเมื่อทำย่อลง แม้ไม่มีอะไรล้อม เหลือแต่ยอดแหลมๆ ก็ยังคงเรียกเมรุด้วย

แผนผังพระเมรุมาศเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พระเมรุมาศ
 อยู่กลาง แวกล้อมด้วยอาคารรายรอบเป็นปริมณฑล ประคองโบสถ์
 หรือวิหารซึ่งมีระเบียงล้อมรอบ คือ ทับเกษตร เป็นที่พัก ช่างหรือ
 สำส้าง คือมุมคคของทับเกษตร ทั้ง ๔ มุม เป็นที่พระสวดพระอภิธรรม
 ตรงข้ามพระเมรุมาศจะเป็นพระที่นั่งทรงธรรมสำหรับพระมหา
 กษัตริย์ เสด็จในการถวายพระเพลิง บริเวณองค์พระเมรุมาศจะ
 ประดับตกแต่งด้วยราชวัติฉัตรธง เสาดอกไม้พุ่ม สรรพสัตว์คคแต่งให้
 ประคองเขาพระสุเมรุราชในเรื่องไตรภูมิ กล่าวกันว่าในสมัยโบราณ
 พระเมรุมีขนาดสูงใหญ่โอฬารมาก เช่น พระเมรุมาศของสมเด็จพระ
 พระนารายณ์มหาราชในสมัยอยุธยา

การถวายพระเพลิง หรือ "ออกพระเมรุ" ในสมัยโบราณจะทำ
 เป็นงานใหญ่แล้วแต่กำหนดคคตั้งแต่ ๓ วัน ๕ วัน ๗ วัน ๙ วัน ถึง
 ๑๕ วัน สุดแต่สะดวก ซึ่งในปัจจุบันพระราชพิธีจะมีขอบเขต คือ

- วันแรก   อัญเชิญพระบรมศพออกสู่พระเมรุ ด้วยกระบวน
                   พระราชอิสริยยศขึ้นประดิษฐานบนพระเมรุมาศ
- วันที่สอง   ถวายพระเพลิงพระบรมศพ จะมีเครื่องประกอบ
                   พระราชพิธีและวิธีปฏิบัติเฉลิมพระเกียรติยิ่งใหญ่
- วันที่สาม   สมโภชพระบรมอัฐิ

เมื่อถวายพระเพลิงแล้วจะประกอบพระราชพิธีสามหาบ
 ตามหลักพระพุทธศาสนา แล้วอัญเชิญพระบรมอัฐิ พระอัฐิ ด้วย
 กระบวนพระราชอิสริยยศ พระอิสริยยศ เข้าสมโภชภายในพระบรม
 มหาราชวัง พระบรมอัฐิ พระอัฐิ จะบรรจุในพระโกศทองคำ แล้ว
 ประดิษฐานไว้บนพระมหาปราสาท จัดให้มีการบำเพ็ญพระราชกุศล
 ส่วนพระบรมราชสรีรางคาร พระสรีรางคาร จะนำไปประดิษฐาน
 ไว้ยังพุทธสถาน พระอารามหลวงตามราชประเพณี

หมายกำหนดการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ
ระหว่างวันที่ ๘-๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕

วันอาทิตย์ที่ ๘ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๕

- เวลา : ๑๗.๓๐ น.
บำเพ็ญพระราชกุศลออกพระเมรุ
สถานที่ : พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท
การแต่งกาย : เค้มยศ มงกุฎไทย ไว้ทุกข์

วันจันทร์ที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕

- เวลา : ๐๗.๐๐ น.
เชิญพระศพออกพระเมรุ
สถานที่ : พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท
การแต่งกาย : เค้มยศ จักรี ไว้ทุกข์

- เวลา : ๑๖.๓๐ น.
พระราชทานเพลิงพระศพ

- สถานที่ : พระเมรุ
การแต่งกาย : เค้มยศ จักรี ไว้ทุกข์

- เวลา : ๒๒.๐๐ น.
พระราชทานเพลิงพระศพ(จริง)

- สถานที่ : พระเมรุ
การแต่งกาย : ปกศิวาว ไว้ทุกข์

วันอังคารที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕

เวลา : ๐๘.๐๐ น.
เก็บพระอัฐิ

สถานที่ : พระเมรุ

การแต่งกาย : เต็มยศ จุลจอมเกล้า ไว้ทุกข์

วันพุธที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕

เวลา : ๑๖.๓๐ น.
พระราชกุศลพระอัฐิ

สถานที่ : พระที่นั่งสุทิตถมหาปราสาท

การแต่งกาย : เต็มยศ จักรี

วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕

เวลา : ๑๐.๓๐ น.
เลี้ยงพระ เชิญพระโกศพระอัฐิขึ้น
ประดิษฐาน

สถานที่ : พระที่นั่งสุทิตถมหาปราสาท

การแต่งกาย : เต็มยศ จุลจอมเกล้า

เวลา : ๑๖.๓๐ น.
บรรจุพระสรีรางคาร

สถานที่ : เสาวภาประดิษฐาน สุสานหลวง
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

การแต่งกาย : เต็มยศ จุลจอมเกล้า

วันอาทิตย์ที่ ๘ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๕

เวลา : ๑๗.๓๐ น.
          : นำเพ็ญพระราชกุศลออกพระเมรุ
สถานที่ : พระที่นั่งสุทิวลาภิเศกมหาปราสาท
การแต่งกาย : เดิมยศ มงกุฎไทย ไว้ทุกข์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ทรงจุดธูปเทียน
เครื่องราชสักการะพระศพ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชา
พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ถวายพักรอก
ที่ระลึกงานออกพระเมรุแก่สมเด็จพระราชาคณะ คณะผู้ปฏิบัติ
หน้าที่สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ
ที่จะถวายพระธรรมเทศนาและพระราชาคณะที่จะสวดศราทธพรต
๓๐ รูป พระสงฆ์ที่จะสดับปกรณ์ ๘๖ รูป เท้าพระชันษาสมเด็จพระ
พระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
บรรพชิตจีนและญวน ๒๐ รูป ถวายไทยธรรมบูชาภัณฑ์เทศน์ และ
ทอดผ้าไตรถวายพระเทศน์ พระสวดศราทธพรต พระสงฆ์เท้า
พระชันษา บรรพชิตจีนและญวนสดับปกรณ์ ถวายอนุโมทนา
ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา ทรงจุดธูปเทียนที่พระสงฆ์สวด
พระอภิธรรม เสด็จฯ กลับ

วันจันทร์ที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕

เวลา : ๐๗.๐๐ น.

เชิญพระโกศทองใหญ่ทรงพระศพ

ออกพระเมรุ พระราชทานเพลิงพระศพ

สถานที่ : พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท หน้าวัดพระเชตุพน

พลับพลายกหน้าวัดพระเชตุพน

ถนนสนามไชย ถนนราชดำเนิน พระเมรุ

ท้องสนามหลวง ถนนตัดกลางสนามหลวง

หน้าพลับพลายก พระเมรุ

การแต่งกาย : เค้มยศ จักรี ไว้ทุกข์

วันเชิญพระศพออกจากพระเมรุและพระราชทานเพลิงพระศพ จัดขบวนพระอิสริยยศฯ จำนวน ๗ ริ้วขบวน

ริ้วขบวนที่ ๑

เชิญพระโกศพระศพ โดยพระยานมาศสามลำคานจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทไปยังพระมหาพิชัยราชรถ หน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

เส้นทาง : จากประตูเทวาภิรมย์ — ถนนมหาราช — ถนนท้ายวัง — หน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

การเดินทาง : เดินตามจังหวัดเสียดกลอง โดยการเดินปกติ

ระยะทาง/เวลา : ระยะทางประมาณ ๔๑๗ เมตร ใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาที

ริ้วขบวนที่ ๒

เชิญพระโกศพระศพ โดยพระมหาพิชัยราชรถ จากหน้า
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามไปยังพระเมรุ ท้องสนามหลวง

เส้นทาง : หน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม — ถนน
สนามไชย — ถนนราชดำเนินใน — ถนน
เส้นกลางท้องสนามหลวง

การเดินทาง : เดินเปลี่ยนสูงแบบสลับเท้าประกอบเพลง
พญาโศก

ระยะทาง/เวลา : ระยะทางประมาณ ๘๕๐ เมตร ใช้เวลา
ประมาณ ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที

ริ้วขบวนที่ ๓

เชิญพระโกศพระศพ โดยพระยานสามลำคาน เวียนรอบ
พระเมรุโดยอุครราวัวฏ(เวียนซ้าย) ๓ รอบ แล้วเชิญพระโกศ
พระศพ ประดิษฐานบนพระจิตกาธานพระเมรุ

การเดินทาง : เดินตามจันทระกลองโดยการเดินปกติ

ระยะทาง/เวลา : ระยะทางประมาณ ๒๖๐ เมตร/รอบ
ใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาที

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสา
ธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราช
สักการะพระศพ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระพุทธรู
ูปปางประจำพระชนมวาร สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยาม
มกุฎราชกุมาร ทรงทอดผ้าไตร ก่อนเชิญพระโกศทองใหญ่ทรง

พระศพ พระราชาคณะ ๓๐ รูปสดับปกรณ์ ถวายอนุโมทนา ถวาย
อดิเรก กลับ โปรดเกล้าฯ ให้เปลื้องพระโกศทองใหญ่ เชิญพระ
ลงลงจากพระแท่นสุวรรณเบญจดลไปประดิษฐานที่พระยานมาศ
สามลำคานที่ประตูกำแพงแก้ว พระที่นั่งคูสิตมหาปราสาท เสด็จฯ
ตามไปส่งที่ลานพระที่นั่งคูสิตมหาปราสาทมุขเหนือ เชิญพระโกศ
ทองใหญ่ทรงพระศพด้วยพระยานมาศสามลำคานออกจากพระบรม
มหาราชวัง โดยขบวนพระอิสริยยศไปยังพระมหาพิชัยราชรถหน้า
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยาม
มกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี เสด็จฯ ตามพระโกศทองใหญ่ทรงพระศพไปยังพลับพลายก
หน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ทรงทอดผ้าไตร ๒๐ ไตรที่ท้าย
เกรินบันไดนาคพระมหาพิชัยราชรถ พระสงฆ์สดับปกรณ์เที่ยวละ
๕ รูป เชิญพระโกศทองใหญ่ทรงพระศพขึ้นประดิษฐานในบุษบก
พระมหาพิชัยราชรถยาดราชขบวนแห่เชิญพระโกศทองใหญ่ทรง
พระศพไปยังพระเมรุ ท้องสนามหลวง สมเด็จพระเทพรัตนราช
สุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ตามพระโกศทองใหญ่ทรงพระศพ

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ
ไปประทับรถยนต์พระที่นั่งประทับรถที่พลับพลายกนอกราชวัติ
พระเมรุ

ขบวนกองทหาร ขบวนพระอิสริยยศ แห่เชิญพระโกศ
ทองใหญ่ทรงพระศพ เข้าสู่ท้องสนามหลวง เทียบพระมหาพิชัย
ราชรถ เชิญพระโกศทองใหญ่ทรงพระศพจากพระมหาพิชัย
ราชรถ โดยเกรินบันไดนาคประดิษฐานพระโกศทองใหญ่ทรงพระศพที่
พระยานมาศสามลำคาน ตั้งขบวนพระอิสริยยศเข้าในราชวัติ เวียน
พระเมรุ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมด้วย
พระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จฯตามพระโกศทองใหญ่ทรงพระศพ
เวียนพระเมรุครบ ๓ รอบแล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยาม
มกุฎราชกุมาร และพระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จฯ ประทับ ณ พระที่นั่ง

ทรงธรรม เทียบพระยานมาศสามลำคานทรงพระโกศทองใหญ่
ทรงพระศพที่เกรินบันไดนาคพระเมรุ เชิญพระโกศทองใหญ่ทรง
พระศพโดยเกรินขึ้นสู่พระเมรุประดิษฐาน ณ พระจิตกาธาน
ปิดพระฉากและพระวิสูตรประกอบพระโกศจันทน์ คั้งแต่งเสร็จ
เรียบร้อยแล้วเปิดพระฉากและพระวิสูตร สมเด็จพระบรมโอรสา
ธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จขึ้นสู่พระเมรุ ทรงจุดธูปเทียน
เครื่องทองน้อยสักการะพระศพ เสด็จลงจากพระเมรุ เสด็จขึ้น
ผ่านพระที่นั่งทรงธรรมไปประทับรถยนต์พระที่นั่งหลังพระที่นั่ง
ทรงธรรม เสด็จฯ กลับ

เวลา : ๑๖.๓๐ น.
พระราชทานเพลิงพระศพ

สถานที่ : พระเมรุ

การแต่งกาย : เค็มยศ จักรี ไว้ทุกข์

เสด็จฯ มายังพระที่นั่งทรงธรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทรงธรรม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงจุดธูปเทียน
เครื่องทองน้อยสำหรับพระศพทรงธรรมที่พระเมรุ พระราชาคณะ
ถวายพระธรรมเทศนา พระราชาคณะ ๕๐ รูป สวดศราทธพรต
ถวายไทยธรรมบูชาภัณฑ์เทศน์ และทรงทอดผ้าไตรถวายพระเทศน์
พระสงฆ์ที่สวดศราทธพรตสดับปกรณ์ ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก
ถวายพระพรลา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ เสด็จขึ้นพระเมรุพระราชทานเพลิงพระศพ
ชาวพนักงานประโคมสังข์ แคร่งอน แคร่งฝรั่ง ปี่ กลองชนะ และ
ปี่พาทย์ ทหารกองเกียรติยศ ๓ เหล่าทัพ ถวายความเคารพ เป่า
แคร่งอน และยิงปืนเล็กยาวเฉลิมพระเกียรติพร้อมกับทหารปืน
ใหญ่ยิงเฉลิมพระเกียรติ ๒๑ นัด เสด็จฯ ประทับมุขหน้าพระที่นั่ง
ทรงธรรม

หน้าว่าง

ลำดับชั้นถวายพระเพลิงพระศพ

สมเด็จพระสังฆราช

สมเด็จพระราชาคณะ และบรรพชิต

พระบรมวงศานุวงศ์

ประธานองคมนตรี

องคมนตรี

นายกรัฐมนตรี

อดีตนายกรัฐมนตรี

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ประธานวุฒิสภา

ประธานศาลฎีกา

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ประธานศาลปกครองสูงสุด

ประธานคณะกรรมการการเลือก

ผู้ตรวจเงินแผ่นดินของรัฐสภา

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

คณะทูตานุทูต

รัฐมนตรี

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกวุฒิสภา

ข้าราชการทหาร-พลเรือน ผู้มีตำแหน่งเฝ้า ฯ

เสด็จพระราชดำเนินกลับ

เวลา : ๒๒.๐๐ น.
พระราชทานเพลิงพระศพ(จริง)
สถานที่ : พระเมรุ
การแต่งกาย : ปกสีขาว ไว้ทุกข์

เสด็จฯ ไปยังพระที่นั่งทรงธรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์ ๑๐ รูปสดับปกรณ์ ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จขึ้นพระเมรุพระราชทานเพลิงพระศพ เสด็จฯ ประทับมุขหน้าพระที่นั่งทรงธรรม พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทชั้นผู้ใหญ่ ขึ้นถวายพระเพลิงพระศพ เจ้าพนักงานปฏิบัติการถวายพระเพลิงพระศพ เสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จขึ้นพระเมรุ ทรงทอดผ้าไตรที่ พระจิตกาธาน พระสงฆ์ ๑๐ รูปสดับปกรณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ กลับ

วันอังคารที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕

เวลา : ๐๘.๐๐ น.
เก็บพระอัฐิ

สถานที่ : พระเมรุ

การแต่งกาย : เค็มยศ จุลจอมเกล้า ไว้ทุกข์

วันเก็บพระอัฐิ จักรขบวนพระอิสริยยศฯ จำนวน ๑ รั้วขบวน

รั้วขบวนที่ ๔

เชิญพระโกศพระอัฐิ โดยพระที่นั่งราเชนทรยาน และ
สรีรางคาร โดยพระวอสีวิกาภาณูจน์ จากพระเมรุ ท้องสนามหลวง
เข้าสู่พระบรมมหาราชวัง

เส้นทาง : จากถนนสายกลางสนามหลวง – ถนน
ราชดำเนินใน – ถนนหน้าพระลาน – ประตู
วิเศษไชยศรี – พระบรมมหาราชวัง (เมื่อเข้า
สู่พระบรมมหาราชวังแล้ว เชิญพระอัฐิโดย
พระที่นั่งราเชนทรยานไปยังพระที่นั่งดุสิต
มหาปราสาท และเชิญพระสรีรางคาร โดย
พระวอสีวิกาภาณูจน์ ไปยังพระศรีรัตนเจดีย์
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม)

การเดินทาง : เดินตามจังหวะกลอง โดยการเดินปกติ

ระยะทาง/เวลา : ระยะทางประมาณ ๑๐๗๔ เมตร ใช้เวลา
ประมาณ ๓๐ นาที

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ มายังพระที่นั่งทรงธรรม สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จขึ้นพระเมรุ(เจ้าพนักงานภูษามาลาเปิดผ้าคาคที่ถวายคลุมพระอัฐิ) ทรงจุดธูปเทียนถวายราชสักการะพระอัฐิ ถวายสรงพระอัฐิด้วยน้ำพระสุคนธ์ทั่วแล้ว เจ้าพนักงานภูษามาลา ถวายผ้าคาคคลุมพระอัฐิ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยสำหรับพระอัฐิบูชาพระสงฆ์ ทรงทอดผ้าไตรสามหาบ พระสงฆ์ขึ้นสดับปกรณ์พระอัฐิ พระสงฆ์สดับปกรณ์ครบ ๖ รูปแล้วเจ้าพนักงานภูษามาลาเปิดผ้าคลุมพระอัฐิ ทรงเก็บพระอัฐิ สรงพระสุคนธ์ เชิญลงในพระโกศทองคำลงยา โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระโกศ พระอัฐิลงจากพระเมรุไปยังพระที่นั่งทรงธรรม เสด็จฯ ตามประทับที่หน้าอาสนสงฆ์ เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระโกศพระอัฐิประดิษฐานในบุษบกเหนือพระแท่นแว่นฟ้า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะพระอัฐิ แล้วทรงประเคนโตกสำหรับภัตตาหารสามหาบแก่พระสงฆ์ ๖ รูป พระสงฆ์สามหาบฉันเสร็จแล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ ไปถวายเครื่องสังเค็ดงานพระราชทานเพลิงพระศพแก่พระสงฆ์ ๑๖ รูป ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก กลับ พระสงฆ์อีก ๑๖ รูปขึ้นนั่งอาสนสงฆ์สวดมาติกา ทรงทอดผ้าไตรถวายพระสงฆ์สดับปกรณ์พระอัฐิ ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก กลับ ตั้งขบวนพระอิสริยยศเชิญพระโกศพระอัฐิและพระสรีรางคาร เข้าสู่พระบรมมหาราชวัง เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระโกศพระอัฐิขึ้นประดิษฐานในบุษบกพระที่นั่งราเชนทรยาน และเชิญพระสรีรางคาร

หน้าว่าง

ประดิษฐานในพระวอสีวิกาภาณูจน์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จออกจากพระที่นั่งทรงธรรมโดยรถยนต์พระที่นั่งไปทรงรอรับ ณ พระที่นั่งคูสิตมหาปราสาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์ตามพระโกศพระอัฐิเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง ยাত্রาขบวนพระอิสริยยศเชิญพระโกศพระอัฐิ — พระสรีรางคาร พระสรีรางคารแยกเข้าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทางประตูเกยหลังวัด เชิญพระฉอบพระสรีรางคารพักไว้ที่พระศรีรัตนเจดีย์ ขบวนพระอิสริยยศเชิญพระโกศพระอัฐิเข้าประตูพิมานไชยศรี เทียบพระที่นั่งราเชนทรยานที่เกยพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงรอรับที่พระที่นั่งคูสิตมหาปราสาท เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระโกศพระอัฐิจากพระที่นั่งราเชนทรยานเข้าพระที่นั่งคูสิตมหาปราสาท ประดิษฐานที่บุษบกแว่นฟ้าทอง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเข้าพระที่นั่งคูสิตมหาปราสาท เจ้าพนักงานภูษามาลาประดิษฐานพระโกศพระอัฐิเรียบร้อยแล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะพระอัฐิ เสด็จฯ กลับ

วันพุธที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕

เวลา : ๑๖.๓๐ น.
พระราชกุศลพระอัฐิ

สถานที่ : พระที่นั่งकुสิศมหาปราสาท

การแต่งกาย : เค็มยศ จักรี

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์ไปยังพระที่นั่งकुสิศมหาปราสาท ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะพระบรมอัฐิ และพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุพการีที่ประดิษฐานบนพระแท่นมุกราชบัลลังก์นพปฎลมหาเศวตฉัตรและทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ประดิษฐาน ณ พระแท่นสุวรรณเบญจลแล้ว ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูปประจำพระชนมวารสมเด็จพระบรมราชบุพการี และของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี แล้ว ถวายพักรองที่ระลึกงานออกพระเมรุแก่พระราชอาคันตุกะที่ถวายพระธรรมเทศนา พระราชาคณะ ๓๐ รูป สวดพระพุทธรูป พระรับอนุโมทนา ๔ รูป และพระสงฆ์ สดับปกรณ์ ๑๐ รูป พระสงฆ์ ๓๐ รูป สวดพระพุทธรูป ทรงทอดผ้าไตรถวายพระสงฆ์ ๓๐ รูป สดับปกรณ์พระอัฐิ ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก กลับ

ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทรงธรรม ทรงศีล พระราชาคณะ ถวายพระธรรมเทศนา ถวายอนุโมทนา พระ ๔ รูป รับอนุโมทนา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงประเคน

จุดปัจจัยไทยธรรมบูชาภัณฑ์เทศน์ และทรงทอดผ้าไตรถวายพระเทศน์และที่รับอนุโมทนารวม ๕ รูป สดับปกรณ์พระอัฐิสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ถวายอศิเรก กลับ แล้วทรงทอดผ้าไตรอีก ๑๐ ไตรถวายพระสงฆ์ ๑๐ รูป สดับปกรณ์พระบรมอัฐิและพระอัฐิ สมเด็จพระบรมราชบุพการีที่เชิญออกมาในการพระราชกุศลนี้ ถวายอนุโมทนา ถวายอศิเรกเสด็จฯ กลับ

วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕

เวลา : ๑๐.๓๐ น.
          : เลี้ยงพระ
          : เชิญพระโกศพระอัฐิขึ้นประดิษฐาน
สถานที่ : พระที่นั่งสุทิตมหาปราสาท
การแต่งกาย : เต็มยศ จุลจอมเกล้า

วันเชิญขึ้นประดิษฐานบนพระวิมาน พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ภายหลังบำเพ็ญพระราชกุศลพระอัฐิ และบรรจุพระสรีรางคาร จักขบวนพระอิสริยยศฯ จำนวน ๒ ริ้วขบวน คือ

ริ้วขบวนที่ ๕

เชิญพระโกศพระอัฐิ โดยพระที่นั่งราเชนทรยาน จากพระที่นั่งสุทิตมหาปราสาทขึ้นประดิษฐาน ณ พระวิมานบนพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

เส้นทาง : พระที่นั่งสุทิตมหาปราสาท – พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

การเดินทาง : เดินตามจันทระกลอง โดยการเดินปกติ

ระยะทาง/เวลา : ระยะทางประมาณ ๖๑ เมตร
ใช้เวลาประมาณ ๑๐ นาที

ริ้วขบวนที่ ๖

เชิญพระศรีราชมหาราช จากพระศรีรัตนเจดีย์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยรถยนต์พระที่นั่งไปบรรจ ุณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

เส้นทาง : จากวัดพระศรีรัตนศาสดาราม – ประตุนิเวศไชยศรี – ถนนหน้าพระลาน – ถนนสนามไชย – ถนนกัลยาณไมตรี – ถนนอัษฎางค์ – ถนนราชบพิธ เคลื่อนที่ด้วยขบวนยานยนต์โดยมีทหารม้า นำ และตาม

ระยะทาง/เวลา : ระยะทางประมาณ ๘๖๑ เมตร ใช้เวลาประมาณ ๑๕ นาที

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์มายังพระที่นั่งสุลลิตมหาปราสาท ทรงจุดธูปเทียนถวายราชสักการะพระอัฐิ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร พระสงฆ์ ๓๐ รูปที่สวดพระพุทโธมนต์แล้ว ถวายพรพระ ทรงประเคนภัตตาหาร พระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทรงธรรม ทรงศีล พระราชาคณะถวายพระธรรมเทศนา ถวายอนุโมทนา พระสงฆ์

หน้าว่าง

๔ รูป รับนุโมทนา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงพระเคนจคุปัจจัยไทยธรรมบุษากัณฑ์เทศน์ และทรงทอดผ้าไตรถวายพระเทศน์และพระสงฆ์ที่สวดรับนุโมทนา

๕ รูปสดับปกรณ์ ถวายอดิเรก พระสงฆ์ ๘๖ รูป เท่าชั้นชาสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุภา สิริโสภภาพัณณวดี ขึ้นนั่งยังอาสนสงฆ์ สวดมาติกา ทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์สดับปกรณ์ เป็นเที่ยว ๆ จนครบ ๘๖ รูป(เที่ยวแรกสดับปกรณ์แล้ว ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก เที่ยวต่อไปขึ้นซักผ้าแล้วกลับ จนหมด ๘๖ รูป) เสด็จฯ กลับ

เสด็จการพระราชกุศลเชิญพระโกศพระอัฐิประดิษฐานพระวิมานพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุภาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ เสด็จฯ ตาม เชิญพระโกศพระอัฐิขึ้นประดิษฐานที่พระวิมานบนพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เสด็จฯ กลับ

เวลา : ๑๖.๓๐ น.
 บรรจุพระสรีรางคาร

สถานที่ : เสวภาประดิษฐาน สุสานหลวง
 วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

การแต่งกาย : เค้มยศ จุลจอมเกล้า

ขบวนกองทหารม้า นำและตามตั้ง พร้อมเชิญพระสรีรางคารจากวัดพระศรีรัตนศาสดารามโดยรถยนต์พระที่นั่งออกจากพระบรมมหาราชวังทางประตูวิเศษไชยศรีไปยังวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม โดยขบวนทหารม้า นำ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระ

พระเทพรัตนราชสุภาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์
โดยรถยนต์พระที่นั่งตาม กองทหารม้าตาม เชิญพระสรีรางคาร
จากรถยนต์พระที่นั่งเข้าประตูวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ถนน
ราชบพิธ ไปยังพระอุโบสถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการพระพุทธ
องค์ศรีส พระประธานพระอุโบสถ ทรงจุดเครื่องทองน้อย ถวาย
ราชสักการพระบรมราชสรีรางคารพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๗ พระราชสรีรางคารสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรม
ราชินีในรัชกาลที่ ๗ และพระสรีรางคารสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ
เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุภา สิริโสภภาพัณณวดี สมเด็จพระบรมโอรสา
ธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์ ๑๐ รูป
สดับปกรณ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรกกลับ เจ้าพนักงานภูษามาลา
เชิญพระฉอบพระสรีรางคารสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้า
เพชรรัตนราชสุภา สิริโสภภาพัณณวดี ไปยังสุสานหลวง สมเด็จพระ
บรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุภาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ตาม สมเด็จพระบรม
โอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ เข้าเสาวภาประดิษฐาน
ทรงบรรจุพระสรีรางคาร ทรงวางพวงมาลา ทรงจุดธูปเทียน
เครื่องทองน้อยถวายราชสักการะ เสด็จฯ กลับ

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจักรีบรมนาถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นหมู่พระที่นั่งประธานคู่กับหมู่พระมหामณเฑียรที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นอาคารสถาปัตยกรรมไทยชั้นเอกของกรุงรัตนโกสินทร์และเป็นพระที่นั่งทรงไทยแท้เพียงองค์เดียวในพระบรมมหาราชวัง สร้าง ณ บริเวณเดิมที่เป็นพระที่นั่งอินทราภิเษกที่ถูกฟ้าผ่าไฟไหม้เสียหายทั้งหมด ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นกลาง ด้านหน้าสุดทางตะวันตกของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท มีพระที่นั่งพิมานรัตยา พระปรีศวชัย พระปรีศวขวา เรือนบริวารหรือเรือนจันทร์ต่อเนื่องถัดเข้าไปทางด้านหลังในเขตพระราชฐานชั้นใน การก่อสร้างเป็นแบบแผนแสดงความหมายถึงพระมหากษัตริย์และความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ลักษณะเป็นปราสาทจตุรมุข มีหลังคาชั้นลด ๔ ชั้น ก่ออิฐถือปูนเครื่องยอดทำด้วยไม้ ที่มุขด้านหน้าทางทิศเหนือมีมุขเด็จ ตั้งบุษบกสำหรับเสด็จออกให้เฝ้าฯ ในงานพระราชพิธีและพิธีการต่างๆ

พระที่นั่งคูสิตมหาปราสาท ใช้เป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญต่างๆ มาโดยตลอด เช่นใช้เป็นที่วาระการของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และที่ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลปัจจุบัน พระที่นั่งคูสิตมหาปราสาทใช้เป็นที่ประกอบพระราชพิธีพระราชทานเครื่องอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าเนื่องในวันฉัตรมงคล

พระที่นั่งคูสิตมหาปราสาท เคยใช้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นครั้งแรกเมื่อปี ๒๑๕๑ จากนั้นได้ประดิษฐานพระบรมศพสมเด็จพระศรีสุวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จึงเป็นธรรมเนียมประดิษฐานพระบรมศพพระมหากษัตริย์ พระมเหสี และพระศพพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงสืบมา

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เป็นพระอารามหลวงประจำรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างไว้เพื่อเป็นที่บรรจุพระอัฐิและพระราชสรีรางคารของเจ้านายในราชตระกูล ในบริเวณสุสานหลวงวัดราชบพิธ มีอนุสาวรีย์ต่างๆ อย่างเป็นระเบียบและสวยงาม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่ออุทิศพระราชกุศลแก่พระบรมราชเทวี พระราชเทวี เจ้าจอมมารดา พระราชโอรส พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อนุสาวรีย์บางส่วนพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงสร้างขึ้นภายหลัง มีรูปร่างลักษณะสถาปัตยกรรมต่างกันออกไป จำนวน ๓๔ องค์ อาทิ เจดีย์ ปรารักษ์ อาคารแบบศิลปะยุโรป เป็นต้น

เสาวภาประดิษฐาน

เสาวภาประดิษฐาน มีลักษณะเหมือนกับอนุสรณ์สถาน
รังษีวัฒนา เป็นอาคารจตุรมุขยอดสลับ เชื่อมกันด้วยมุขกระสัน ตรง
กลางเป็นสตูพขนาดใหญ่บุด้วยโมเสคสีทอง ส่วนสตูปอีก ๓ องค์ มี
ขนาดย่อมกว่า ทาด้วยสีขาว ภายในบรรจุพระศรีราชมหาราชโอรส
และพระราชธิดาอันประสูติแต่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ
พระบรมราชชนนี พระพันปีหลวง รวมทั้งสมาชิกบางพระองค์
ในราชสกุลจักรพงษ์และราชสกุลจุฑาธุช

พระเมรุและสิ่งก่อสร้างภายในมณฑลพิธี
ท้องสนามหลวง

พระเมรุและสิ่งก่อสร้างภายในมณฑลพิธี ท้องสนามหลวง

พระเมรุ

พระเมรุสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ยอดทรงมณฑปแบบแปลง มีมุขยื่นทั้งสี่ด้าน สร้างขึ้นบนฐานชालาใหญ่ ความสูงถึงยอดฉัตร ๓๕.๕๘ เมตร มุขหน้าด้านทิศตะวันตกเป็นทางเสด็จพระราชดำเนิน มุขด้านทิศเหนือมีสะพานเกรินสำหรับอัญเชิญพระโกศขึ้นประดิษฐานเหนือพระจิตกาธานภายในพระเมรุ มุขหลังด้านทิศตะวันออกเป็นพื้นที่วางเคาเผาพระศพ บริเวณฐานชालาทุกด้าน มีบันไดทางขึ้นลง รายล้อมด้วยรั้วราชวัติ ฉัตร โคม และเทวคาอัญเชิญฉัตรประกอบพระอิสริยยศ

พลอากาศตรีอาวุธ เงินชูกลิ่น สถาปนิกผู้ออกแบบเรียกเครื่องยอดลักษณะนี้ว่าเครื่องยอดทรงมณฑปแปลง เนื่องจากการประยุกต์ให้แตกต่างจากเครื่องยอดทรงมณฑปปกติ ซึ่งจะต้องมีชั้นหมอยู่ใต้ชั้นบัวกลุ่ม แต่ครั้งนี้ พลอากาศตรีอาวุธ ได้ออกแบบทรงมณฑปนี้ใหม่โดยที่ไม่มีชั้นหมอ จึงเรียกว่าเป็นทรงมณฑปแปลง

เครื่องยอดพระเมรุนี้ ประกอบด้วยชั้นเชิงกลอน ๕ ชั้น กึ่งกลางของเชิงกลอนแต่ละชั้นมีซุ้มบันแถลงซ้อนสองชั้น ที่มุมหลังคามีนาคปัก ส่วนบนเป็นองค์ระฆังรับบัลลังก์ เหนือบัลลังก์เป็นซुकบัวกลุ่ม ๕ ชั้น ปลียอดแบ่งเป็นสองส่วนคั่นด้วยลูกแก้ว เหนือซุกปักสัปดาห์ลเศวตฉัตร (ฉัตร ๗ ชั้น)

ภายในพระเมรุตั้งพระจิตกาธาน ประดิษฐานพระโกศ
ไม้จันทน์ การตกแต่งพระเมรุใช้งานศิลปกรรมแบบซ้อนไม้ทดแทน
การแกะสลักไม้จริง เป็นลักษณะพิเศษที่ใช้ในงานพระเมรุ อันถือ
เป็นงานล่ำลองสำหรับอาคารใช้งานชั่วคราว งานพระเมรุครั้งนี้
มีแนวคิดที่ลดการใช้ไม้ซึ่งเป็นวัสดุหายาก จึงเสริมบางส่วนที่เป็น
งานซ้อนไม้ด้วยวิธีการหล่อด้วยไฟเบอร์กลาส การประดับตกแต่ง
ส่วนอื่นๆ ใช้การปิดผ้าทองย่นสาบกระชายสี แทนการปิดทอง
ประดับกระจก

งานปั้นหล่อเทวคาประดับรอบพระเมรุครั้งนี้มีจำนวน
๓๐ องค์ แบ่งเป็นเทวคานั่งถือโคม ๑๔ องค์ เทวคานั่งถือบังแทรก
๖ องค์ เทวคายืนถือโคม ๒ องค์ เทวคายืนถือฉัตรผ้า ๘ องค์ เป็น
เทวคาชุดเดียวกับที่ใช้ในงานพระเมรุสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ
และมีปั้นหล่อเพิ่มเติมอีก ๒ องค์ โดยสำนักช่างสิบหมู่ได้นำมา
ซ่อมแซมและทำสีใหม่ทั้งหมด พร้อมปิดลวดลายผ้าทองย่นสาบสี
ที่ฐานเทวคาใหม่ทั้งหมด

สัตว์หิมพานต์ประดับพระเมรุในครั้งนี้ จะมีขนาดเล็กลงกว่าครั้งที่ผ่านมา แต่สัตว์จะสูงไม่เกิน ๔๐ เซนติเมตร มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๖๐ ตัว คัดตั้งอยู่บริเวณเขามอหรือภูเขาหินที่จำลองเป็นป่าหิมพานต์ โดยรอบฐานพระเมรุ ในครั้งนี้ จะจัดสร้างด้วยเทคนิคการปั้นปูนสด โดยกลุ่มช่างผู้ชำนาญงานปั้นปูนสด มีช่างสมชาย บุญประเสริฐ เป็นหัวหน้าคณะ ใช้ช่างปั้นจากจังหวัดเพชรบุรีและสุพรรณบุรี รวม ๑๖ คน ออกแบบและปั้นสัตว์หิมพานต์นานาชาติ ทั้งสัตว์น้ำ สัตว์บก สัตว์ปีก ส่งให้สำนักช่างสิบหมู่ลงสี ตามลักษณะรูปพรรณของสัตว์แต่ละชนิดตามที่ถูกกล่าวถึงในวรรณคดี จิตรกรรมหรือตำนานเกี่ยวกับสัตว์หิมพานต์ ก่อนจะนำมาติดตั้งในพื้นที่จริง

พระที่นั่งทรงธรรม

ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของพระเมรุสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับขณะบำเพ็ญพระราชกุศล มีบริเวณสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการบริพาร ทูตานุทูต นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี เฝ้าฯ รับเสด็จ

พระที่นั่งองค์นี้มีลักษณะเป็นอาคารโถง หลังคาจัตุรมุข ยกพื้นสูง หลังคาจั่วมีกันสาดปีกนก มุขหน้าและหลังมีมุขประเจ็ดพื้นที่ด้านหน้าอาคารต่อเป็นหลังคาปะรำ (หลังคาเรียบ) เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการใช้สอย

การที่สถาปนิกออกแบบให้พระที่นั่งทรงธรรมตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก หันหน้าไปทางทิศตะวันออกสู่พระเมรุ เนื่องจากพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพจะเริ่มตั้งแต่ช่วงบ่ายไปจนถึงค่ำ ร่มเงาของพระที่นั่งทรงธรรมจะทอดสู่ลานและบันไดทางเสด็จพระราชดำเนินขึ้นพระเมรุ อีกทั้งผู้ที่อยู่บนพระที่นั่งทรงธรรมจะแลเห็นแสงเงาและสีสันอันงดงามของพระเมรุที่สะท้อนแสงอาทิตย์ในช่วงบ่ายถึงเย็น

หอเปลื้อง

หอเปลื้องเป็นอาคารขนาดเล็กชั้นเดียวหลังคาจั่ว ตกแต่งผนัง ๔ ด้าน เป็นฝาปะกนตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระเมรุเป็นที่เก็บพระโกศและเครื่องประกอบ หลังจากที่เปลื้องออกจากพระลองแล้ว และสำหรับเก็บเครื่องใช้เบ็ดเตล็ดในช่วงการพระราชทานเพลิงพระศพ

ช่างหรือสำส้าง

ช่างหรือสำส้าง คืออาคารที่สร้างบนฐานศาลาพระเมรุทั้ง ๔ มุม เป็นที่สำหรับพระพิธีกรรม ๔ ชุดสลับกันสวดพระอภิธรรม ตั้งแต่เชิญพระโกศพระศพประดิษฐานบนพระจิตกาธานจนเสร็จ การพระราชทานเพลิง

พลับพลายกสนามหลวง

พลับพลายกสนามหลวง ตั้งอยู่ค้ำหน้าทางเข้าปริมณฑล
ท้องสนามหลวงเป็นอาคารโถง สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ประทับ
ขณะประกอบพิธีอัญเชิญพระโกศลงจากราชรถเข้าสู่มณฑลพิธี
ผังอาคารเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นที่ส่วนกลางยกฐานสูง หลังคาจั่ว
ตรีมุข มีมุขลดชั้น ปีกซ้ายขวาเป็นหลังคาเตินท์ผ้าใบกันน้ำสำเร็จ
รูปทรงจั่ว แบบเดียวกับทิมและทับเกษตร

ทับเกษตร

ทับเกษตร หมายถึงอาคารที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงขอบเขตมณฑลพิธี มักสร้างเป็นอาคารโล่งมีระเบียง เรียงรายอยู่รอบพระเมรุ ทับเกษตร ๔ หลัง ใช้เป็นที่นั่งของเจ้าหน้าที่ผู้มาร่วมงาน ส่วนกลางทับเกษตรเป็นอาคารยอดมณฑป ประดับด้วยชუმบันแถลงและนาคปักที่มุมทั้งสิ้น ส่วนยอดเป็นบัวกลุ่มลักษณะคล้ายยอดพระเมรุ อาคารปีกทั้งสองด้านประดับบนหลังคาด้วยฉัตรผ้าทองแผ่ลวด

ศาลาลูกขุน

ศาลาลูกขุน หรือศาลาข้าราชการ ทั้ง ๑๐ หลัง ใช้เป็นที่สำหรับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ฝ้าฯ รับเสด็จและร่วมพิธี เป็นอาคารโล่งชั้นเดียว ในครั้งนี้มีการปรับประยุกต์ใช้เต็นท์ผ้าใบกันน้ำสำเร็จรูปเป็นโครงอาคารและหลังคา และได้ออกแบบองค์ประกอบและลวดลายทางสถาปัตยกรรมไทย ตกแต่งให้เข้ากับหลังคาโค้ง

ทิม

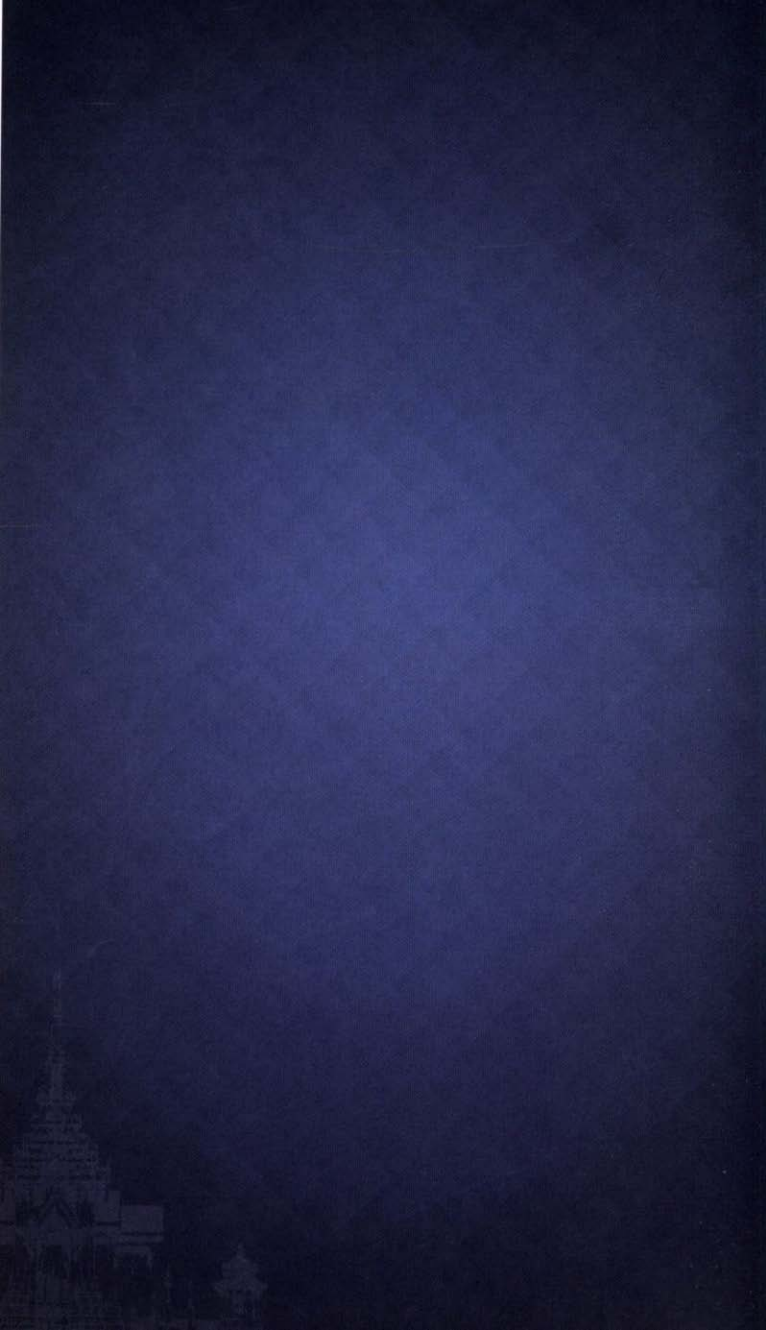
คือที่พักของพระสงฆ์ แพทย์หลวง และเจ้าพนักงาน และเป็นที่ประโคมปี่พาทย์ประกอบพิธี สร้างติดแนวรั้วราชวัติเช่นเดียวกับทับเกษตร ทิมทั้ง ๘ หลัง มีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียวทรงจั่ว ตกแต่งปลาคิ้วเป็นหน้าเหรา ยอดเป็นหน้ากาล ซึ่งกลุ่มสถาปนิกได้ออกแบบรูปทรงอาคารให้เป็นแบบมาตรฐานที่ใช้ประกอบอาคารอื่นๆ ได้อีก

รั้วราชวัติและเสาโคม

รั้วราชวัติเป็นแนวกำหนดขอบเขตปริมณฑลพระเมรุ สร้างต่อเนื่องไปกับทิมและทับเกษตร รั้วเป็นเหล็กโปร่ง สูง ๕๐ เซนติเมตร ประดับดอกประจายามหล่อด้วยไฟเบอร์กลาส ตกแต่งเสารั้วด้วยโคมไฟแก้วใสขนาดเล็ก

เสาโคมส่องสว่างตั้งอยู่ที่ทางเข้าทั้งสี่ด้าน เรียงรายอยู่ในเขตมณฑลพิธี ยอดเสาเป็นโคมแก้วใสลักษณะเดียวกับที่รั้วราชวัติ แต่มีขนาดใหญ่กว่า ยอดโคมเป็นยอดมงกุฎสีทอง เพื่อแทนความหมายของการเป็นดวงแก้วแห่งพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระเมรุและสิ่งก่อสร้างภายนอกมณฑลพิธี
ท้องสนามหลวง

สิ่งก่อสร้างภายนอกมณฑลพิธิ ท้องสนามหลวง

เกยลา

ตั้งอยู่ด้านนอกประตูกำแพงด้านทิศตะวันตกของพระที่นั่ง
ดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง มีลักษณะเป็นแท่นฐาน
ยกพื้นสี่เหลี่ยมย่อมุม ใช้สำหรับการเชิญพระโกศขึ้นประดิษฐานบน
พระยานมาศสามลำคาน เป็นจุดเริ่มต้นของริ้วขบวนพระอิสริยยศ
เชิญพระโกศสู่มณฑลพิธิท้องสนามหลวง

พลับพลายก หน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ตั้งอยู่มุมนอกกำแพงวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
เยื้องกรมการรักษาดินแดน เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์
ขณะเสด็จพระโกศจากพระยานมาศขึ้นสู่ราชรถ เป็นอาคารสี่เหลี่ยม
ผืนผ้า พื้นทึบส่วนกลางยกฐานสูง หลังคาจตุรมุข มีมุขลคชั้น
มุงด้วยเหล็กกริลลอน ปีกซ้ายขวาเป็นอาคารหลังคาจั่วโครงเค้นท์
ผ้าใบสำเร็จรูป ทิศประดับลวดลายทางสถาปัตยกรรมไทย

พลับพลายกหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท

พลับพลายกหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท เป็นที่ประทับของพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน ขณะทอดพระเนตรริ้วขบวนอัญเชิญพระโกศ มีลักษณะเป็นอาคารสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาทรงปะรำ (หลังคาเรียบ) ประดับตกแต่งด้วยกระจัง เเชิงชายแบบลูกฟักตกแต่งด้วยลายเฟื่อง ลูกฟักผนังอาคารเป็นลายโค้ง มีความนุ่มนวลเหมาะกับการเป็นอาคารที่ประทับของเจ้านายผู้หญิง

เครื่องสูงสำคัญสำหรับพระอิสริยยศ

ฉัตร

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทรงมีสกุลยศชั้นเจ้าฟ้า ดังนั้น จึงได้รับพระราชทานเบญจปฎลเศวตฉัตร หรือเศวตฉัตร ๕ ชั้น กางกันพระโกศพระราชทานเพื่อเป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติยศ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ เลื่อนพระเกียรติยศชั้นสูงสุดจากเบญจปฎลเศวตฉัตร ๕ ชั้น เป็นสัปตปฎลเศวตฉัตร ๗ ชั้น ประดับเหนือยอดศุภพระเมรุ เนื่องจากได้ทรงพระราชดำริว่า สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เป็นสมเด็จพระเชษฐภคินีที่ทรงเคารพนับถือ และทรงพระเกียรติคุณเป็นที่เชิดชูแห่งราชวงศ์ อีกทั้ง ทรงพระ

อุตสาหกรรมประกอบพระกรณียกิจเกี่ยวกับประโยชน์ใหญ่หลวงแก่ประชาชน ควรได้รับพระเกียรติยศเพิ่มขึ้น

เศวตฉัตร ๗ ชั้น ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์ที่ยังมิได้ทรงรับพระบรมราชาภิเษก สมเด็จพระอัครมเหสี สมเด็จพระบรมราชชนนี และสมเด็จพระยุพราช ลักษณะเป็นฉัตรผ้าขาว หรือเศวตฉัตร ๗ ชั้น เรียกว่าพระสัปตปฎลเศวตฉัตร ฉัตรแต่ละชั้นมีระบายนวทนต์สามชั้น ชั้นล่างสุดห้อยอุบะจำปา ฉัตรนี้ใช้แขวนหรือปักในโอกาสต่างๆ คือ

- ใช้ปักเหนือพระที่นั่งพุดตาน บนพระคชาธารพระที่นั่งทรงของพระมหากษัตริย์

- ใช้ปักเหนือพระแท่นอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ที่พระมหากษัตริย์ประทับรับน้ำอภิเษกในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

- แต่โบราณใช้ปักเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐที่พระมหากษัตริย์ประทับรับเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์ ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ยกเว้นรัชกาลปัจจุบันที่ใช้พระนพปฎลมหาเศวตฉัตร เพราะทรงรับที่พระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์

- ใช้แขวนเหนือพระโกศทรงพระบรมศพ ณ ที่ประดิษฐานพระบรมศพ

- ใช้ปักยอดพระเมรุมาศ

- ใช้ปักเหนือพระยานมาศสามลำคาน ในการเชิญพระบรมศพโดยกระบวนพระราชอิสริยยศ

- ใช้ปักเหนือเกรินขณะเชิญพระโกศทรงพระบรมศพขึ้นสู่พระมหาพิชัยราชรถและเชิญพระบรมศพขึ้นสู่พระเมรุมาศ

- ใช้แขวนเหนือพระจิตกาธานเมื่อสุมเพลิงและเก็บพระบรมอัฐิ

อย่างไรก็ดีการใช้เศวตฉัตรแบบโค่นั้นสุดแต่พระราชวินิจฉัยและมีพระบรมราชโองการ

พระโกศจันทน์

กรมศิลปากร โดยสำนักช่างสิบหมู่ เป็นผู้รับผิดชอบงานจัดสร้างพระโกศจันทน์เพื่อใช้ในพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพครั้งนี้ และได้มอบหมายให้นายนิยม กลิ่นบุบผา ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านศิลปกรรม ประจำกรมศิลปากร เป็นผู้ออกแบบ โดยมีนายช่างศิลปกรรมจากกลุ่มงานประณีตศิลป์ สำนักช่างสิบหมู่ ร่วมกันผลิตลวดลายและประกอบพระโกศ

พระโกศจันทน์มีโครงภายในเป็นเหล็กไร้สนิม และกรุด้วยลวดค้ำข่าย ไข่มุกจันทน์ฉลุตกแต่งลวดลายขนาดใหญ่เน้นให้ได้สัดส่วนที่งดงาม ขัดแต่งผิวลึบคมและเสี้ยนให้เรียบ นำลายแต่ละชิ้นมาจัดคอกตามชุด โดยแยกสีเนื้อไม้อ่อนแก่มาประกอบกันเพื่อให้เกิดมิติที่สวยงาม ประกอบด้วยลายกระจัง ลายหน้ากระดาน ลายทองไม้ ลายเส้นลวด ลายบัวกลีบขนุน ลายเฟือง ลายอุบะ ลายบัวคว่ำ บัวหงาย กระจังปฏิญาณ ลายยอดกลีบพระโกศ คอกไม้ไหว คอกไม้เฒ่าทั้งหมด ๕๗ ลักษณะลาย มีชิ้นส่วนลวดลายจำนวนทั้งสิ้น ๘,๖๒๐ ชิ้น ขนาด สูง ๒๐๓ เซนติเมตร ฐานกว้าง ๘๐ เซนติเมตร

พระโกศพระอัฐิ

พระโกศสำหรับบรรจุพระอัฐิทองคำลงยา คำเนนการผลิตโดยช่างโลหะและช่างศิราภรณ์ของสำนักช่างสิบหมู่ ชั้นในเป็นฉัตรศิลาทรงพระอัฐิและทำจากหินอ่อนกลึงกลม พระโกศภายนอกทำจากแผ่นทองสลักคุณลาย ลงยาสี ประดับพลอย ประดับด้วยเฟืองดอกไม้ไหว ดอกไม้เวย และยอดพุ่ม ยอดพระโกศเป็นสุวรรณฉัตรเจ็ดชั้น (ขณะอัญเชิญอยู่ในพระราชพิธี) และแบบพุ่มข้าวบิณฑ์เงินประดับพลอย (ขณะประดิษฐานในพระวิมาน) พร้อมแป้นไม้กลึงปิดทองสำหรับรองรับฝาพระโกศ และฐานไม้กลึงปิดทองสำหรับรองรับยอดพระโกศพุ่มข้าวบิณฑ์หรือสุวรรณฉัตรเมื่อมีการถอดผลัดเปลี่ยนกัน

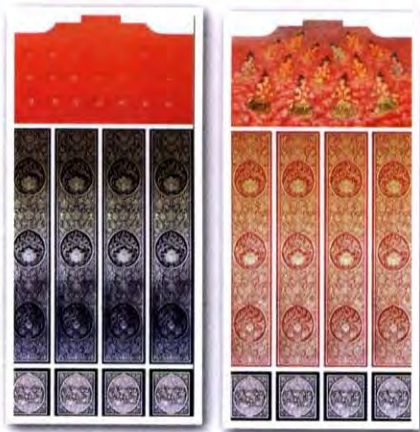

ฉาบบังเพลิงชั้นนอก

ฉาบบังเพลิงชั้นนอกด้านหน้า เป็นภาพเทวดายืนพนมมือไหว้บนแท่น เครื่องแต่งกาย เครื่องทรงคล้ายการแต่งกายละคร เครื่องประดับตกแต่งร่างกายเป็นพวงมาลัยดอกไม้ ตอนบนของภาพเทวดามีซุ้มลอย โดยใช้ต้นแบบความคิดมาจากภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารหลวง วัดพระปฐมเจดีย์ววิหาร จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นภาพจิตรกรรมในสมัยรัชกาลที่ ๖ ตามแนวความคิดของสถาปนิกผู้ออกแบบพระเมรุฯ (พลอากาศตรีอาวุธ เงินชูกลิ่น) แต่ละด้านจะมีภาพเทวดาด้านละ ๔ องค์ คิดตั้ง ๔ ทิศของพระเมรุฯ รวมทั้งหมด ๑๖ องค์

- ลายกรอบตอนล่าง ออกแบบเป็นลวดลายดอกไม้ ประติษฐาน อยู่ในโครงสร้างรูปดอกบัวตูม ๓ ดอก หรือรูปทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ มีนัยหมายถึง ดอกบัวสำหรับสักการบูชาพระเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีทั้งหมด ๑๖ ชิ้น

ฉาบบังเพลิงชั้นนอกด้านหลัง เป็นภาพลายเถา กุหลาบ ซึ่งเป็นดอกไม้ที่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี โปรดทั้งกรอบใหญ่และเล็ก ใช้ลายกุหลาบเป็นชุดเดียวกัน รวมทั้งหมด ๓๒ ชิ้น

ฉากบังเพลิงชั้นใน

ฉากบังเพลิงชั้นในด้านหน้า เป็นภาพเทวดาหะพนมมือไหว้บนก้อนเมฆ มีขนาดตัวภาพแตกต่างกันตามระยะ เพื่อให้เกิดมิติใกล้ไกล โดยใช้ต้นแบบความคิดเทวดาหะจากภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารหลวง วัดพระปฐมเจดีย์วิหาร จังหวัดนครปฐมเช่นเดียวกัน

- ลายกรอบตอนล่าง เป็นลวดลายเทพพนมประกอบลายดอกกุหลาบอยู่ในโครงสร้างรูปดอกบัวตูม ๓ ดอก หรือรูปทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ มีนัยหมายถึง หมู่เทพบนสรวงสวรรค์เฝ้ารับเสด็จกลับสู่สรวงสวรรค์

ฉากบังเพลิงชั้นในด้านหลัง เป็นดอกไม้ร่วงลายดอกกุหลาบ ด้านหลังนี้จะติดตั้งใกล้กับฉากบังเตาที่ไม่ปรากฏแก่สายตาของบุคคลทั่วไป

ช่อไม้จันทน์

สำนักช่างสิบหมู่ ได้จัดทำช่อไม้จันทน์สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งทำจากไม้จันทน์ฉลุลายกระหนกเปลว สำหรับพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชินีนาถ รวม ๒ ช่อ และลายไบเทศ สำหรับพระเจ้าลูกเธอ ๔ ช่อ พระเจ้าหลานเธอและพระวรชายา ๘ ช่อ รวมทั้งสิ้น ๑๒ ช่อ

พระราชยานในพระราชพิธีพระบรมศพ

พระมหาพิชัยราชรถ

ขนาดกว้าง ๔.๕๕ เมตร ยาว ๑๘ เมตร(รวมงอนรถ) สูง ๑๑.๒๐ เมตร หนัก ๑๓.๗๐ ตัน

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๓๓๘ เพื่ออัญเชิญพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ออกท้องพระเมรุเพื่อถวายพระเพลิงใน พ.ศ. ๒๓๓๘ จากนั้นจึงถือเป็น พระราชประเพณีที่ใช้พระมหาพิชัยราชรถเชิญพระบรมศพพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระบรมวงศานุวงศ์

พระมหาพิชัยราชรถสร้างด้วยไม้แกะสลักลงรักปิดทองประดับกระจก ใช้กำลังพลอุทิศจากกรมสรรพาวุธทหารบก ๒๑๖ นาย

เกรินบันไดนาค

คืออุปกรณ์ที่ใช้อัญเชิญพระโกศพระบรมศพขึ้นหรือลงราชรถ และพระเมรุมาศแทนการใช้นั่งร้านไม้ค้อยกสูงแบบสมัยโบราณ ซึ่งใช้กำลังคนยกขึ้นลง และมีความยากลำบากและไม่สะดวก เกรินมีลักษณะเป็นรางเลื่อนขึ้นลงด้วยก้านหมุน โดยมีแท่นที่วางพระโกศเพื่อสะดวกในการเคลื่อนย้ายขึ้นหรือลง ลักษณะเป็นแท่นสี่เหลี่ยมขอบฐานแกะสลักลายปิดทองประดับกระจก ท้ายเกรินเป็นพื้นลกระดบลงมา ซึ่งเป็นที่สำหรับเจ้าพนักงานภูษามาลา ขึ้นนั่งประคองพระโกศพระบรมศพ มีลักษณะคล้ายท้ายสำเภา ด้านข้างบุผ้าคาดทอง มีราวทั้ง ๒ ข้างตกแต่งเป็นรูปพญานาค จึงเรียกว่า เกรินบันไดนาค คิดค้นโดย สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี (จ้อย) พระโอรสในสมเด็จพระที่นั่งเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุदारักษ์กับเจ้าขรัวเงิน

ใช้ครั้งแรกในงานพระเมรุพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ พ.ศ. ๒๑๕๕

ราชรถน้อย

มีลักษณะคล้ายราชรถองค์ใหญ่ทั้งสององค์ คือมีส่วนตัวรถที่แกะสลักลงรักปิดทองประดับกระจก คานที่ยื่นออกมาเป็นรูปนาคราช บนราชรถมีบุษบกตั้งอยู่เช่นเดียวกัน เพียงแต่มีขนาดเล็กกว่ามาก มีน้ำหนักเพียง 3.85 ตันและ 3.65 ตัน เท่านั้น

ราชรถน้อยองค์หนึ่งใช้เป็นราชรถที่สมเด็จพระสังฆราชประทับ ทรงสวดนำกระบวนพระมหาพิชัยราชรถ ราชองค์ที่สองเป็นราชรถโยงผ้าจากพระบรมโกศ จัดเป็นราชรถตาม จากนั้นเป็นราชรถน้อยอีกองค์หนึ่ง ใช้เป็นรถสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ประทับ เพื่อทรงไปรยทานพระราชทานแก่ประชาชนที่มาเฝ้ากราบพระบรมศพตามทางสู่พระเมรุมาศ

ต่อจากนั้นตามด้วยราชรถรอง คือ เวชยันตราชรถและรถประทับอื่นๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าราชรถที่ใช้ในการพระบรมศพ มี ๕ องค์ ซึ่งล้วนสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และได้นำออกใช้งานพระเมรุมาศทุกรัชกาลจนปัจจุบัน

พระยานมาศสามลำคาน

เป็นยานที่มีคานหามขนาดใหญ่ ทำด้วยไม้จำหลักลวดลายลงรักปิดทอง มีพนักโดยรอบ ๓ ด้าน และมีคานหาม ๓ คาน จึงเรียกว่า พระยานมาศสามลำคาน คานหามมี ๒ ผลัด ผลัดละ ๖๐ คน ใช้สำหรับอัญเชิญพระโกศพระบรมศพจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง ไปประดิษฐานบนพระมหาพิชัยราชรถ ที่จอดเทียบรออยู่ใกล้พลับพลาแยกตงสีแยก มุมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เมื่อพระมหาพิชัยราชรถเชิญพระโกศพระบรมศพไปถึงพระเมรุมาศแล้ว ก็จะใช้พระยานมาศสามลำคานอัญเชิญพระโกศพระบรมศพจากพระมหาพิชัยราชรถเวียนรอบพระเมรุมาศ ท้องสนามหลวง อีกครั้งหนึ่ง พระยานมาศสามลำคานนี้ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๒ เพื่อให้อัญเชิญพระโกศพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นครั้งแรก และครั้งล่าสุดในงานพระเมรุสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑

พระที่นั่งราเชนทรยาน

เป็นพระที่นั่งที่สร้างขึ้นโดยช่างหลวงในสมัยรัชกาลที่ ๑ ทรงบุษบกย่อมุมไม้สิบสอง หลังคาซ้อน ๕ ชั้น ความสูงจากฐานถึงยอดสูง ราว ๔.๑๕ เมตร กว้าง ๑.๐๓ เมตร ยาว ๑.๘๑ เมตร สร้างจากไม้แกะสลักลงรักปิดทองประดับกระจก พนักพิงและกระจังปฏิญาณแกะสลักเป็นภาพเทพพนมไว้ตรงกลาง ครุฑยุดนาคซึ่งประดับที่ฐาน ๑๔ ตัว มีคานสำหรับหาม ๔ คาน ใช้คนหาม ๕๖ คน แต่เวลาปกติจะคงคานประจำไว้ ๒ คาน การประทับจะต้องนั่งห้อยพระบาท ใช้เวลาเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนแห่อ่างใหญ่ที่เรียกว่า ขบวนสี่สาย เช่น ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก จะเสด็จ

พระราชดำเนินจากพระราชมณฑลเชียร ไปถวายสักการะพระพุทธรูป
มหายานีรัตนปฏิมากร ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม นอกจากนั้น
แล้วยังใช้ในการเชิญพระบรมโกศพระบรมอัฐิพระมหากษัตริย์
และสมเด็จพระบรมราชินีจากพระเมรุมาศท้องสนามหลวง เข้าสู่
พระบรมมหาราชวังด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๔๒๗ ได้เชิญออกมาซ่อมบูรณะ และต่อมา
ปี พ.ศ. ๒๔๓๘ เชิญมาใช้ในการเชิญพระโกศพระบรมอัฐิสมเด็จพระ
พระศรีนครินทราบรมราชชนนี จากพระเมรุมาศท้องสนามหลวง
กลับสู่พระบรมมหาราชวัง ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ พระที่นั่งราเชนทร
ยานยังได้เชิญพระโกศพระอัฐิสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิ
วัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ด้วย

พระวอสีวิกาภาณูจน์

เป็นราชยานประทับราบสำหรับเจ้านายฝ่ายในและพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ มีลักษณะเป็นพระวอไม้ หลังคา ๒ ชั้น ประดับช่อฟ้าใบระกานาคสะดุ้งและหางหงส์เป็นรูปนาค ๓ เศียร มีพนักกันโดยรอบเว้นช่องว่างสำหรับขึ้นลงทั้ง ๒ ข้าง ที่ตัวพนักรอบนั้นทำด้วยงาแกะสลักลายประณีตละเอียดเป็นลายดอกไม้ มีคานหาม ๒ คาน ใช้คนหาม ๘ คน ที่ปลายคานประดับหัวเม็ดทรงมณฑปทำด้วยงาช้าง

นอกจากใช้เสด็จพระราชดำเนินในงานพระราชพิธีแล้วยังใช้สำหรับอัญเชิญพระมอบ พระราชสรีรภาพจากพระเมรุมาศท้องสนามหลวงกลับเข้าพระบรมมหาราชวัง

พระเสลี่ยงกลีบบัว

พระเสลี่ยงกลีบบัวสำหรับสมเด็จพระราชาคณะนั่งอ่านพระอภิธรรมนำกระบวนการพระราชอิสริยยศ เมื่อเชิญพระบรมศพจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทออกจากพระบรมมหาราชวัง ไปยังพระมหาพิชัยราชรถ ณ บริเวณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ครั้งหนึ่ง และนำกระบวนการพระราชอิสริยยศเชิญพระบรมศพเวียนพระเมรุมาศอีกครั้งหนึ่ง

ความหมายของราชรถและราชยาน

ราชรถ หมายถึงพาหนะแห่งองค์พระราชา ในสมัยโบราณน่าจะพัฒนามาจากเกวียนขนาดเล็กที่นั่งได้เพียงคนเดียว และเทียมด้วยม้า หรือสัตว์อื่นเช่นวัว หรือลา หรือล่อ หรือแม้แต่คน ตัวรถ ทำด้วยไม้ที่แกะสลักลวดลายอย่างสวยงาม เพื่อให้มีความสง่างามสมกับที่จะใช้เป็นราชพาหนะแห่งองค์พระราชา อย่างไรก็ตาม ตัวรถ ได้มีการตกแต่งเพิ่มความอลังการมากขึ้นทุกที จนมีการปิดทองประดับกระจกและอัญมณี หรือมีการหุ้มด้วยแผ่นทองคำลายดอกไม้ประดิษฐ์ในรูปแบบต่าง ๆ แทนการแกะสลักลงในเนื้อไม้โดยตรงดังที่พบอยู่ทั่วไป ก็มีเพิ่มขึ้น ดังจะพบชิ้นส่วนของเครื่องตกแต่งเช่นนี้อยู่มากมายเช่นกัน ซึ่งจะพบได้ในมรดกทางวัฒนธรรมของอารยประเทศในอดีต อาทิ อินเดีย อียิปต์ จีน เมโสโปเตเมีย โรมัน และเปอร์เซีย เป็นต้น สำหรับอารยประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็พบมาก ทั้งในประเทศไทย พม่า กัมพูชา และอินโดนีเซีย โดยมีหลักฐานที่เป็นเครื่องสนับสนุนการใช้ราชรถของพระราชา จากภาพสลักตามโบราณสถาน จากจิตรกรรมฝาผนัง จากชิ้นส่วนเครื่องประดับตัวราชรถที่ทำด้วยโลหะที่มีค่า และจากโบราณวัตถุตัวราชรถจริงที่หลงเหลืออยู่

ในสมัยโบราณการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ จะใช้พาหนะในรูปแบบต่าง ๆ ตามฐานะของผู้ใช้ ซึ่งนอกจากจะเป็นการใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว บางครั้งพาหนะนั้น ๆ จะเป็นเครื่องหมายแสดงตำแหน่งทางราชการของผู้เป็นเจ้าของด้วย พาหนะในสมัยโบราณมีหลากหลาย อาทิ พาหนะที่เป็นสัตว์ มีม้า ช้าง ลา ล่อ พาหนะที่เทียมด้วยสัตว์ มีเกวียน กระจาด ซึ่งเทียมด้วยวัวหรือควาย บางแห่งเทียมด้วยลาหรือล่อ ที่แบกด้วยคนมีเสลี่ยง คานหาม ยัว ยาน

สำหรับราชรถนั้นมีทั้งที่เทียมด้วยม้า และลากด้วยกำลังคน ซึ่งราชรถที่เทียมด้วยม้ามักเป็นรถศึก และรถที่พระราชาทรงใช้เมื่อเสด็จประพาสในที่ต่าง ๆ นอกพระราชวัง สำหรับราชรถที่ลากด้วยคนนั้นจะมีขนาดใหญ่ และใช้ในการพระราชพิธีที่สำคัญ คือ พระราชพิธีพระบรมศพ

ราชยาน คำว่า ยาน ตามความหมายกว้าง ๆ ซึ่งบัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง เครื่องนำไปหรือพาหนะต่าง ๆ เช่น รถ เกวียน เรือ เป็นต้น เมื่อนำมาสมรสกับคำว่า ราช ซึ่งหมายถึงพระเจ้าแผ่นดิน แล้ว จะหมายถึงพาหนะสำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์ ได้แก่ ราชรถ (รถพระที่นั่ง) ราชยาน พระคชาธาร (ช้างพระที่นั่ง) ม้าคัน และเรือพระที่นั่ง เป็นต้น แต่ถ้าพิจารณาจากคำเรียกขานโดยทั่วไปนับตั้งแต่สมัยโบราณเป็นต้นมา จะเห็นว่าความหมายของ ราชยาน ได้จำกัดวงแคบลงเฉพาะในกลุ่มของแคร่ วอ เสลี่ยง และคานหามของหลวงคือของพระเจ้าแผ่นดินเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้น ในที่นี้จึงขอกล่าวถึงเฉพาะราชยานในกลุ่มหลังนี้เท่านั้น

ราชยาน เป็นเครื่องประกอบพระราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ ส่วนยาน เป็นเครื่องประกอบยศของบุคคลชั้นสูงในสังคมสมัยโบราณ แสดงให้เห็นฐานะและอำนาจอันแตกต่าง จากสามัญชนทั่วไป จุดกำเนิดของยานคานหามต่าง ๆ นั้น น่าจะเกิดในกลุ่มสังคมที่เจริญก้าวหน้า เป็นวัฒนธรรมเมืองแล้ว

หลักฐานเอกสารของไทยในสมัยอยุธยาเองที่กล่าวถึงราชยานคานหามมีหลายฉบับ ได้แก่ กฎมณเฑียรบาล พระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับต่าง ๆ และเรื่อง กฎหมายสมเด็จพระบรมศพ เอกสารเหล่านี้ได้กล่าวถึงชื่อและการใช้ราชยานคานหามต่าง ๆ ไว้ค่อนข้างชัดเจน โดย

เฉพาะกฎมณเฑียรบาลได้แบ่งชั้นและประเภทพระราชยานสำหรับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ และพระโอรสการตำแหน่งนาพลเรือนได้กล่าวถึงผู้มีสิทธิในการใช้ขบวนคานหามของหลวง ส่วนหลักฐานที่เป็นวัตถุหรือภาพจิตรกรรม ซึ่งจะเป็นเค้าเงื่อนเกี่ยวกับรูปลักษณะของพระราชยานแบบต่าง ๆ นั้นมีน้อย หลักฐานที่เป็นโบราณวัตถุ ได้แก่ ยานมาศไม้แกะสลัก ๒ หลัง หลังหนึ่งอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร อีกหลังหนึ่งอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ส่วนอื่น ๆ นอกจากนี้เข้าใจว่าบางส่วนคงสูญไปด้วยภัยสงครามครั้ง พ.ศ. ๒๓๑๐ และบางส่วนคงปรักพังตามกาลเวลา ภาพจิตรกรรมสมัยอยุธยาที่พบส่วนมากมักจะเป็นภาพเรือ ราชรถ และช้างม้าพระที่นั่ง

ถ้อยคำที่ใช้เรียกพระราชยานที่ปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา กฎมณเฑียรบาลพระโอรสการนาพลเรือน และกฎหมายสมเด็จพระบรมศพ มีต่าง ๆ หลากหลาย ซึ่งน่าจะจัดกลุ่มตามประเภทได้ดังนี้

- พระราชยาน พระราชนทรยาน
- พระยานูมาศ พระยานูมาศกลีบบัว
- ทิพยานทอง ทิพยานนาก
- เทวียนมีมกรชู ราชยานมีจำลอง
- พระเสลี่ยง พระเสลี่ยงหัว พระเสลี่ยงเงิน
พระเสลี่ยงงา
- เสลี่ยงงา เสลี่ยงกลีบบัว
- คานหาม คานหามเก้าอี้ คานหามเก้าอี้ทอง
- ยัว ยาน

เครื่องแต่งกาย สำหรับริ้วกระบวนพระศพ

แบบที่ ๑ นำริ้ว

- หมวกทรงประพาส
โหมคเทศยกเกี้ยว
- เสื้ออัครลัทธิบานเย็น
- นุ่งเกี้ยวลาย
- รัตประคคโหมคเทศ
- ถุงเท้ายาวสีขาว
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๒. องสามชาย

- หมวกหูกระค้ายแดงขลิบลูกไม้ใบข้าว
- เสื้ออัครลัทธิสีแดง
- นุ่งผ้าเกี้ยวลาย รัตประคคโหมคเทศ
- ถุงเท้ายาวสีขาว
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๓. ประคูดหน้า ประคูดหลัง

- หมวกทรงประพาส
- กำมะหยี่สีค้ำยอกเกี้ยว
- เสื้อนอกขาวแบบราชากร
- แขนทู่ขั้วรัดประคุดแดง
- คอกขาว ผ้าม่วงเชิง
- ถุงเท้ายาวสีขาว
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๔. ชุดกลองชนะ ชุดดุค จักราชรถพระนำ ชุดดุคชัก-พระ มหาพิชัยราชรถ

พนักงานลากเกรินหางนาค

- หมวกกลีบลำควนแดง
- ขลิบเหลือง
- เสื้อปัศดูแดงขลิบเหลือง
- กางเกงปัศดูแดงขลิบเหลือง
- ถุงเท้าสีดำ
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๕. จำปี จ่ากลอง

- หมวกทรงประพาสโหมค
เทศยอครุฑ
- เสื้อเข้มขาบไหม
- กางเกงมีสรุไหม
- เข็มขัดแถบทองหัวครุฑ
- ถุงเท้าสีดำ
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๖. สารวัตรกลอง สารวัตรแตร คนคุมเสลี่ยงกลีบบัว
พระนำ คนกำกับฉัตรเครื่องสูงฯ คนคุม-เสลี่ยงกลีบบัวฯกำกับ
คนหามเสลี่ยงกลีบบัวฯ คนคุมเครื่องสูงหักทองขวาง ผู้กำกับและ

ผู้ควบคุมพระยานมาศสามลำคาน
ผู้ควบคุมคนหามพระยานมาศฯ
คนคุมฉัตรเครื่องสูงหักทองขวางฯ
ผู้กำกับคนฉุดชัก ผู้ควบคุมราชรถ
พระนำผู้ควบคุมพระมหาพิชัยราชรถ

- หมวกทรงประพาสก้ามเหยี่ยว
สีดำยอคเกี้ยว
- เสื้อนอกขาวแบบราชการ
แขนทุกซ์
- นุ่งผ้าเขียวลาย
- รัดประคดแดงดอกขาว
- ถุงเท้าขาวสีขาว
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๗. ชุดสังข์, ชุดแตรฝรั่ง,
ชุดแตรงอน

- หมวกปัสตูด่าง พู่ขาว
- เสื้อปัสตูด่างแขนบาน
- กางเกงปัสตูด่างขลิบเหลือง
- ถุงเท้าสีดำ
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๘. ชุดเครื่องสูงและ
ชุดฉัตรเครื่องสูงทองแม่ลาวค,
ชุดเครื่องสูงและชุดฉัตรเครื่อง
สูงหักทองขวาง

- หมวกกลมพอกหาง
เหยี่ยวแดง
- เสื้อเข้มขาบไหม
- กางเกงมัสรูไหม
- รัศประคตไหมคเทศ
- ถุงเท้าสีดำ
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๙. สนมเชิญพาศยศพระนำ

- หมวกทรงประพาสก้ามะหยี่
- สีค้ายอดเกี้ยว
- เสื้อนอกขาวแบบราชการ
- แขนทุกข์
- นุ่งผ้าเกี้ยวลาย
- รัศประคตแดงคอกขาว
- ถุงเท้ายาวสีขาว
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๑๐. คนหามเสลี่ยงกลีบ

บัวพระนำ คนหาม-พระยานมาศ
สามลำคาน คนหามพระที่นั่งราเชน
ทรยาน คนหามพระวอสีวิกาภาณูจน์
ผู้บังคับราชรถพระนำ ผู้บังคับ
พระมหาพิชัยราชรถ

- หมวกทรงประพาส
- โหมคเทศยอดจุก
- เสื้อเข้มขาบโหม
- กางเกงมัสรูโหม
- รัศประคตโหมคเทศ
- ถุงเท้าสีดำ
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๑๑. บังพระสุริยพระนำ
สัปทนคาด พัดโบก ภูษามาลา
ประคองพระโกศฯ พระกลดถวาย
พระโกศฯ บังพระสุริยหักทองขวาง
สารดีถือแพนหางนกยูงนั่งหน้าราช
รถพระนำ สารดีถือแพนหางนกยูง
นั่งหน้าพระมหาพิชัยราชรถ

- หมวกลอกพอกขาว
มีดอกไม้ไหว
- เสื้อนอกขาวทับด้วย
เสื้อครุยแถบใหญ่
- นุ่งผ้าเขียวลาย
- ถุงเท้ายาวสีขาว
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๑๒. อินทร์ พรหม เชิญจามร

- หมวกทรงประพาสโหมคเทศยกเกี้ยว
- เสื้ออัครลัทธิเขียว ใช้กับอินทร์ อัครลัทธิแดง ใช้กับพรหม
- กางเกงมัสรูโหมนุ่งทับด้วยผ้าเกี้ยวลาย
- รัศประคคโหมคเทศ
- ถุงเท้ายาวสีขาว
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๑๓. ผู้บอกระบวน

- หมวกทรงประพาสเขี้ยวรับ
ยอกเกี้ยว
- เสื้อเขี้ยวรับ
- รัศประคตโหมคเทศ
- นุ่งผ้าเกี้ยวหลาย ซักกระบี่หลัง
- ถุงเท้ายาวสีขาว
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๑๔. มหาดเล็กหลวง คู่แห่ มหาดเล็กหลวงเชิญพระแสง หว่างเครื่องหน้า-หลัง มหาดเล็ก หลวงเชิญพระแสงรายคั่นคองฯ ผู้ควบคุมเชิญพระแสงฯ

- หมวกทรงประพาสกำมะหยี่
สีน้ำเงินยอกเกี้ยว
- เสื้อนอกขาวแบบราชการ
แขนทุกข์
- นุ่งผ้าม่วงเชิง
- รัศประคตน้ำเงินคอกขาว
- ถุงเท้ายาวสีขาว
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๑๕. อินทร์ พรหม เชิญพุ่มต้นไม้เงิน / ต้นไม้ทอง

- หมวกกำมะหยี่สีเขียวทรงเทริด ใช้กับอินทร์
- หมวกกำมะหยี่สีแดงทรงเทริด ใช้กับพรหม
- เสื้อกำมะหยี่สีเขียวคอบัวคิขลิบ ใช้กับอินทร์
- เสื้อกำมะหยี่สีแดงคอบัวคิขลิบ ใช้กับพรหม
- สนับเพลานุ่งทับด้วยผ้าเกี้ยวลาย
- ถุงเท้ายาวสีขาว
- รองเท้าหนังสีดำ

แบบที่ ๑๖. ตำรวจหลวงคู่แท้
พระบรมศพ

- หมวกทรงประพาสก้ามะหยี่
สีค้ำยอคเกี้ยว
- เสื้อสักหลาดสีน้ำเงิน
- เข็มขัดแถบทองฟูใหม่
สายกระบี่ถือกระบี่
- นุ่งผ้าม่วงเชิง
- รองเท้ายาวสีขาว
- รองเท้าหนังสีดำ

มหรสพสมโภช

กรมศิลปากรได้จัดมหรสพงานออกพระเมรุ โดยจัดการแสดงมหรสพบริเวณท้องสนามหลวงด้านทิศเหนือ จำนวน ๓ เวที กำหนดการแสดงในวันพระราชทานเพลิงพระศพวันจันทร์ที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๕ ตั้งแต่เวลา ๑๘.๐๐ น. ถึงเวลา ๐๖.๐๐ น. ของวันอังคารที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๕ รายละเอียดการแสดงที่เวทีต่างๆ ดังนี้

เวทีที่ ๑ ด้านสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า

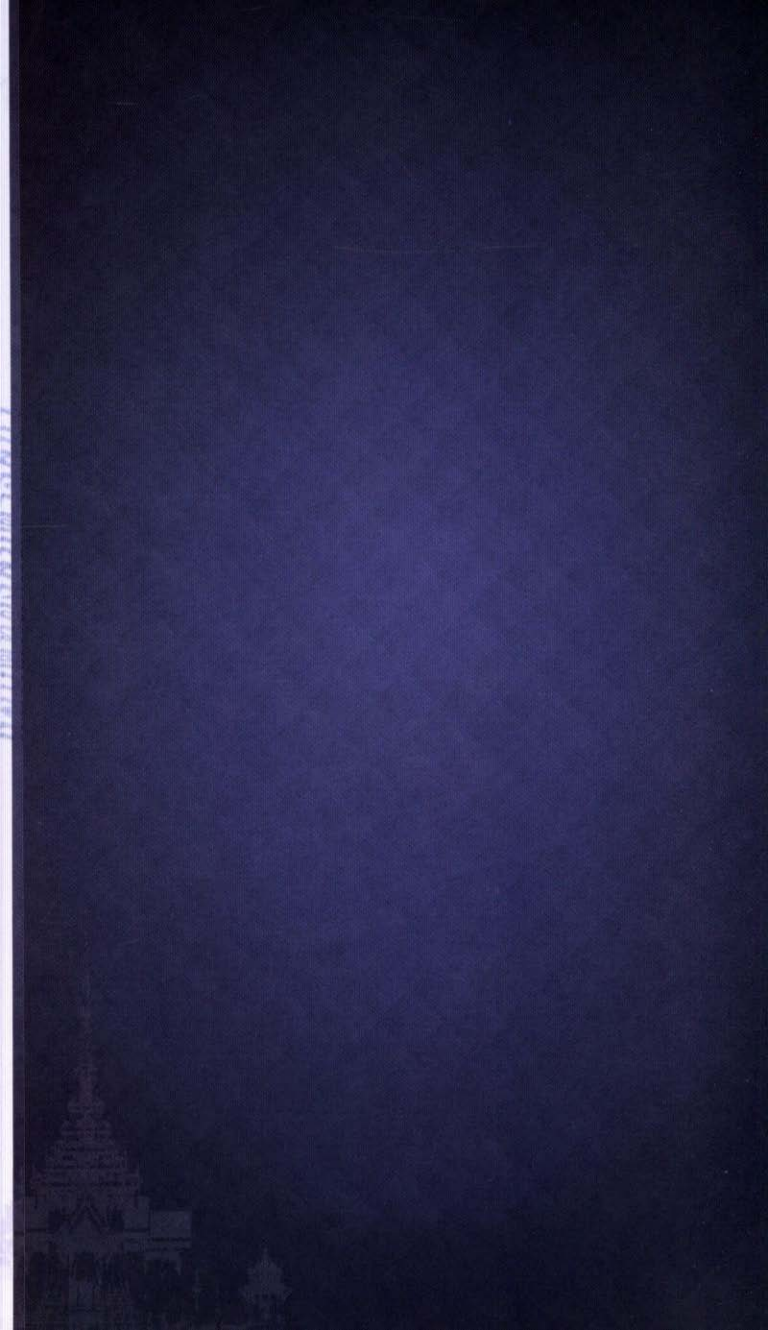
- หนังใหญ่
- โขนเรื่องรามเกียรติ์

เวทีที่ ๒ ด้านศาลฎีกา

- หุ่นกระบอกเรื่องพระอภัยมณี
- ละครพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ เรื่องศกุนตลา
- ละครนอกเรื่องสังข์ทอง

เวทีที่ ๓ ด้านมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- คอนเสิร์ตของกรมประชาสัมพันธ์
- คอนเสิร์ตคณะซ็วแบนด์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คอนเสิร์ตคณะนักร้องประสานเสียงของวิทยาลัยอาชีวศึกษา สันติราษฎร์ในพระอุปถัมภ์

ศูนย์สื่อมวลชน

ศูนย์สื่อมวลชน

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์งานพระราชพิธี พระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุภา สิริโสภาพัฒน์วดี ได้จัดตั้งศูนย์สื่อมวลชนขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่สื่อมวลชนไทยและต่างประเทศที่ปฏิบัติงานระหว่างงานพระราชพิธี ที่หอประชุมศรีบูรพา (หอประชุมเล็ก) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

พื้นที่ดังกล่าวสามารถรองรับสื่อมวลชนไทยและต่างประเทศที่สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาปฏิบัติงานได้ ๕๐๐ คน ภายในติดตั้งอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ได้แก่ คอมพิวเตอร์ พรินเตอร์ จุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูง จุดปลั๊กอินสำหรับคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก พื้นที่แกลองข้าว นอกจากนี้ยังให้บริการอาหารว่างและเครื่องดื่มสำหรับสื่อมวลชนระหว่างปฏิบัติงานอีกด้วย

เวลาปฏิบัติงาน

ศูนย์สื่อมวลชนเริ่มให้บริการตั้งแต่วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๐๘.๓๐ - ๒๒.๐๐ น. ส่วนในวันที่ ๘ - ๑๒ เมษายน ๒๕๕๕ จะเปิดให้บริการแก่สื่อมวลชนที่ปฏิบัติงานตามหมายกำหนดการงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพฯ

ตัวอย่างบัตรประจำตัวสื่อมวลชน

พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
วันที่ ๘ - ๑๒ เมษายน ๒๕๖๕

รูปถ่าย

ชื่อ/Name : _____

ตำแหน่ง/Position : _____

หน่วยงาน/Agency : _____

คำอธิบายสีปลอกแขน
สำหรับสื่อมวลชน

ปลอกแขนสีฟ้า

เป็นปลอกแขนสำหรับสื่อมวลชนที่ปฏิบัติหน้าที่พื้นที่นอกเขต
พระบรมมหาราชวังและนอกเขตราชวัติพระเมรุตามเส้นทาง
ริ้วขบวนผ่านทั้ง ๑๒ จุด

วันจันทร์ที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๕

เวลา ๐๗.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. จุดเชิญพระโกศออกพระเมรุ

ปลอกแขนสีชมพู

เป็นปลอกแขนสำหรับสื่อมวลชนที่ปฏิบัติหน้าที่บริเวณ
ท้องสนามหลวง (จุดที่ ๘ - ๑๒)
วันจันทร์ที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๕
เวลา ๑๖.๓๐ - ๒๒.๐๐ น. พระราชทานเพลิงพระศพ

ปลอกแขนสีเขียว

เป็นปลอกแขนสำหรับสื่อมวลชนที่ปฏิบัติหน้าที่บริเวณ
ท้องสนามหลวงและถนนราชดำเนินใน ๖ จุด
(จุดที่ ๘)
วันอังคารที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๕
เวลา ๐๘.๐๐ น. เก็บพระอัฐิ

ปลอกแขนสีน้ำเงิน

เป็นปลอกแขนสำหรับสื่อมวลชนที่ปฏิบัติหน้าที่บริเวณ
ถนนหน้าพระลาน ถนนสนามไชย (จุดที่ ๗ - ๘ และ ๑๓)
วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๕
เวลา ๑๖.๓๐ น. บรรจุพระศรีราชมงคล

ปลอกแขนสีม่วงมีตรากรมประชาสัมพันธ์

เป็นปลอกแขนสำหรับสื่อมวลชนที่ปฏิบัติหน้าที่ถ่ายทอดสด
โทรทัศน์ร่วมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๘ - วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๕

คำอธิบายอัมจันทร์และจุดปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน

อัมจันทร์	สถานที่ตั้งอัมจันทร์	อัมจันทร์
		ขนาด (เมตร)
อ.๑	หน้าท่าราชวรดิษฐ์	๖
อ.๒	บนถนนท้ายวัง ใกล้ประตูวิจิตรบรรจง	๖
อ.๓	ข้างพลับพลาวัดโพธิ์	๖
อ.๔	มุมหน้ากรมการรักษาดินแดน ด้านซ้าย	๖
อ.๕	หน้าสวนสราญรมย์	๑๒
อ.๖	ทำเนียบองคมนตรี	๑๒
อ.๗	หน้ากระทรวงกลาโหม	๑๒
อ.๘	หน้าศาลหลักเมือง	๒๔
อ.๙	หน้าศาลฎีกา	๙
อ.๑๐	ฝั่งศาลฎีกาเยื้องกับถนนผ่าน กลางท้องสนามหลวง	๑๒
อ.๑๑	ตรงข้ามประตูทางเข้าพระเมรุ	๒๔
อ.๑๒	มุมถนนผ่านกลางท้องสนาม หลวงด้านทิศเหนือ	๑๒ ๖
อ.๑๓	หัวมุมหน้ากรมศิลปากร (ตรงข้ามประตูวิเศษไชยศรี)	
	รวม	

หมายเหตุ : ขนาดของอัมจันทร์ ๑ ตัว =
ความกว้าง ๑๒ เมตร ความสูง ๓ เมตร (๔ ชั้น)

จำนวน (คน)	หมายเหตุ
๕๐	เยื้องประตูเทวารัชมัย
๕๐	ด้านขวามือของประตูวิจิตรบรรจง ตรงข้าม วัดพระเชตุพนฯ
๕๐	อ้อมจันทร์ห่างจากพลับพลาประมาณ ๓๕ เมตร
๕๐	เยื้องอ้อมจันทร์ ๓
๑๐๐	มุมซ้ายทำเนียบองคมนตรี ใกล้ถนนสราญรมย์
๑๐๐	
๑๐๐	ฝั่งตรงข้ามวัดพระแก้ว เยื้องประตูสวัสดิโสภณ
๒๐๐	ก่อนสัญญาณไฟจราจร
๗๕	ใกล้ป้ายรถเมล์ด้านซ้าย
๑๐๐	ใกล้ประตูทางออกศาลฎีกา เยื้องกับถนนผ่าน กลางห้องสนามหลวง
๒๐๐	ห่างจากขอบถนนตั้งแต่บล็อกตัวหนอนไปทาง ทิศเหนือ ๑๕ เมตร หลังกองทหารเกียรติยศ อ้อมจันทร์ตั้งขนานกับขอบถนนห่างจากขอบ ถนนประมาณ ๒-๒.๕ เมตร
๑๐๐	ห่างจากขอบถนนตั้งแต่บล็อกตัวหนอนลงมา ๕ เมตร อ้อมจันทร์หันหน้าไปทางศาลฎีกา
๕๐	เฉพาะวันที่ ๑๐ และ ๑๒ เม.ย. ๒๕๕๕
๑,๒๒๕	

การแต่งกายของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่ค้างแรมจันทร์ ในวันที่ ๘ - ๑๒ เมษายน ๒๕๕๕ แต่งกายสุภาพ ดังนี้

- สื่อมวลชนชาย กำหนดให้ใช้สูทสีคำ ติดปกอกแขน ทุกซ์ด้านซ้ายและติดปกอกแขนสีด้านขวาที่ศูนย์สื่อมวลชนกำหนดให้ในแต่ละวัน

- สื่อมวลชนหญิง สูทกระโปรงสีคำ ติดปกอกแขนสีด้านขวาที่ศูนย์สื่อมวลชนกำหนดให้ในแต่ละวัน

- ช่างภาพของสำนักพระราชวังและหน่วยราชการ ที่ปฏิบัติหน้าที่ถ่ายภาพในพระบรมมหาราชวังและเขตราชวัติ แต่งกายตามที่กำหนดในหมายกำหนดการแต่ละวัน ช่างภาพที่ไม่ใช่ข้าราชการแต่งชุดขอเฝ้า ติดแขนทุกซ์

เจ้าหน้าที่ศูนย์ถ่ายทอดวิทยุโทรทัศน์(IBC) และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

- สื่อมวลชนชาย สูทสีคำ ติดแขนทุกซ์ ยกเว้นผู้อยู่ในเขตพระบรมมหาราชวัง และเขตราชวัติ แต่งกายตามหมายกำหนดการ หรือชุดขอเฝ้า ติดแขนทุกซ์

- สื่อมวลชนหญิง สูทกระโปรงสีคำ ยกเว้นผู้อยู่ในเขตพระบรมมหาราชวัง และเขตราชวัติ แต่งกายตามหมายกำหนดการ หรือชุดขอเฝ้า ติดแขนทุกซ์ หรือชุดคำ (ไทยจิตรลดา)

การให้บริการภาพถ่ายและข้อมูล

สำนักพระราชวัง ตั้งศูนย์ข่าวงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เพื่อให้บริการภาพถ่ายงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สามารถดาวน์โหลดภาพจากเว็บไซต์ของสำนักพระราชวัง <www.palaces.thai.net> ได้ตั้งแต่วันที่ ๘ - ๑๒ เมษายน ๒๕๕๕ หลังจากงานพระราชพิธีฯ สามารถรับภาพถ่ายในแต่ละช่วงของพระราชพิธีจนกว่าจะเสร็จสิ้นการพระราชพิธี

ศูนย์สื่อมวลชน จะนำภาพถ่ายจากศูนย์ข่าวฯ สำนักพระราชวังเผยแพร่บนเว็บไซต์อีกทางหนึ่ง สื่อมวลชนสามารถดาวน์โหลดภาพพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ ได้เช่นกัน

ศูนย์สื่อมวลชนจัดพิมพ์หนังสือคู่มือสื่อมวลชนฉบับภาษาไทย และภาษาอังกฤษตลอดจนเอกสารข่าวเผยแพร่ เพื่อให้ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงการถ่ายทอดสดสัญญาณโทรทัศน์งานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ จากศูนย์ถ่ายทอดวิทยุโทรทัศน์ (IBC) ณ อาคารสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ถนนราชดำเนิน มายังจอร์ับภาพที่ติดตั้งไว้ภายในศูนย์สื่อมวลชน เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถติดตามเหตุการณ์พระราชพิธีฯ ได้ในทันที

การใช้อินเทอร์เน็ตภายในศูนย์สื่อมวลชน

เนื่องจากประเทศไทยได้ประกาศใช้ "พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.๒๕๕๐" ตั้งแต่วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๐ และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๐ เป็นต้นไป เหตุผลที่ต้องมี พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เนื่องจากคอมพิวเตอร์ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของเรามากยิ่งขึ้น การใช้งานคอมพิวเตอร์โดยมิชอบ โดยบุคคลใดๆ ก็ตามที่จะส่งผลเสียต่อบุคคลอื่น รวมไปถึงการใช้งานคอมพิวเตอร์ในการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จหรือมีลักษณะลามกอนาจาร จึงต้องมีมาตรการขึ้นมาเพื่อเป็นการควบคุมนั้นเอง ศูนย์สื่อมวลชนในฐานะผู้ให้บริการการเข้าสู่อินเทอร์เน็ต จำเป็นต้องเก็บรักษาข้อมูลตามพระราชบัญญัติ ดังนี้

๑. "ข้อมูลการจราจรทางคอมพิวเตอร์" ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร ที่บอกถึงแหล่งกำเนิด ต้นทาง ปลายทาง เส้นทาง วันที่ เวลา ปริมาณ ระยะเวลา ชนิดของบริการหรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องเก็บไว้ไม่น้อยกว่า ๙๐ วัน นับแต่วันที่ข้อมูลนั้นๆ เข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์

๒. ข้อมูลของผู้ใช้บริการ ได้แก่ ชื่อ นามสกุล เลขประจำตัวประชาชน USERNAME หรือ PIN CODE จะต้องเก็บรักษาไว้ไม่น้อยกว่า ๙๐ วัน นับตั้งแต่วันที่ใช้บริการสิ้นสุดลง

สื่อมวลชนทุกท่านจะได้รับ password จากศูนย์สื่อมวลชน ก่อนเข้าใช้อินเทอร์เน็ต

หากศูนย์สื่อมวลชนละเลยไม่ดำเนินการ ถือว่าทำผิด พ.ร.บ. และอาจถูกปรับเป็นเงินถึง ๕๐๐,๐๐๐ บาท ดังนั้น จึงขอความร่วมมือจากสื่อมวลชนทุกท่านที่ใช้บริการเข้าสู่อินเทอร์เน็ตหรือติดต่อถึงกันโดยประการอื่นผ่านระบบคอมพิวเตอร์ ณ ศูนย์สื่อมวลชน หอประชุมศรีบูรพา (หอประชุมเล็ก) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในระหว่างงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี กรุณาปฏิบัติตามระเบียบที่ศูนย์สื่อมวลชนแจ้งให้ทราบด้วย

การถ่ายทอดภาพและเสียง การถ่ายทอดวิทยุโทรทัศน์

โทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ได้รับมอบหมายให้จัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดโทรทัศน์นานาชาติ(IBC) ที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เพื่อทำการถ่ายทอดและบันทึกสัญญาณถ่ายทอดงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้รับชมโดยพร้อมเพรียงกัน และยังส่งผ่านสัญญาณความเต็มไปทั่วโลกทางเครือข่าย Thai Global ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ โดยได้รับความร่วมมือจากสถานีโทรทัศน์ทุกช่อง ตลอดจนให้บริการสำเนาเทปสัญญาณการถ่ายทอดแก่ผู้สื่อข่าวจากต่างประเทศ และเชื่อมต่อสัญญาณการถ่ายทอดไปยังศูนย์สื่อมวลชน ณ หอประชุมศรีบูรพา (หอประชุมเล็ก) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ด้วย

การถ่ายทอดเสียง

กรมประชาสัมพันธ์ โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ระบบ เอ.เอ็ม ความถี่ ๘๑๘, ๘๘๑ กิโลเฮิรตซ์ และระบบเอฟ.เอ็ม. ความถี่ ๙๒.๕ เมกะเฮิรตซ์ เป็นแม่ข่ายให้สถานีวิทยุกระจายเสียง ทุกสถานีร่วมถ่ายทอดเสียงพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี รายละเอียดดังนี้

ก่อนวันพระราชทานเพลิงพระศพ วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๗.๓๐ น. ถ่ายทอดเสียง การเสด็จพระราชดำเนินทรงยกเบญจปฎลเศวตฉัตรทอดพระเมรุ และวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๗.๓๐ น. พระราชกุศลออกพระเมรุ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

วันพระราชทานเพลิงพระศพ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๐๗.๐๐ น. พระราชพิธีเชิญพระศพออกพระเมรุ เวลา ๑๖.๓๐ น. พระราชทานเพลิงพระศพ และเวลา ๒๒.๐๐ น. พระราชทานเพลิงพระศพ(จริง)

หลังวันพระราชทานเพลิงพระศพ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๐๘.๐๐ น. เก็บพระอัฐิ ณ พระเมรุ ท้องสนามหลวง วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๖.๓๐ น. พระราชกุศลเก็บพระอัฐิ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทและวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๐.๓๐ น. เลี้ยงพระ เชิญพระโกศพระอัฐิขึ้นประดิษฐาน ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท และเวลา ๑๖.๓๐ น. บรรจุพระสรีรางคาร ณ เสาวภาประดิษฐาน สุสานหลวงวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

เข็มที่ระลึก

เข็มที่ระลึก

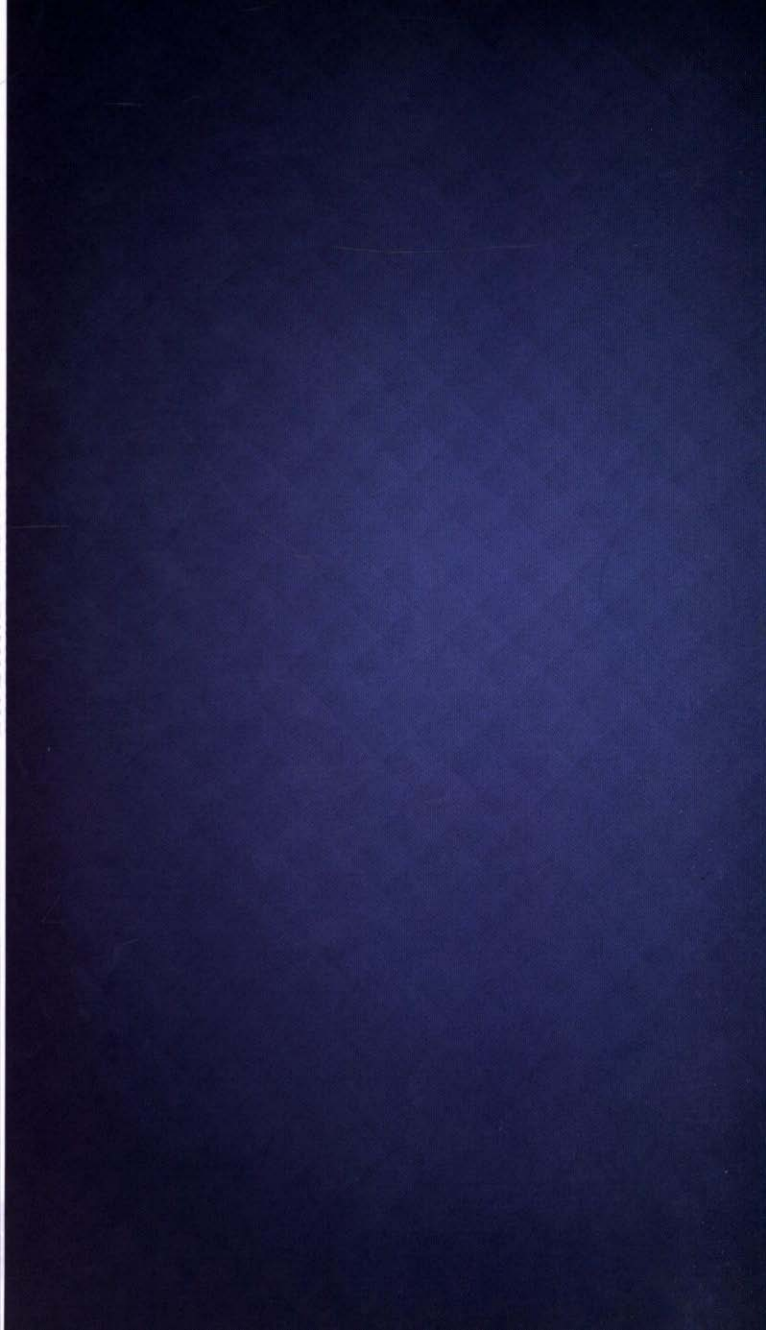

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี จัดทำเข็มที่ระลึกอักษรพระนาม พ.ร. ภายใต้ชฎามหากษัตริย์ราชกาลที่ ๖ และอุณาโลมเลียนลักษณะ เลข ๖ ทำด้วยโลหะชุบทอง หมายถึง สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระราชธิดาในรัชกาลที่ ๖ มีพระขัตติยชาติอันประเสริฐคู่คั่งทองนพคุณ

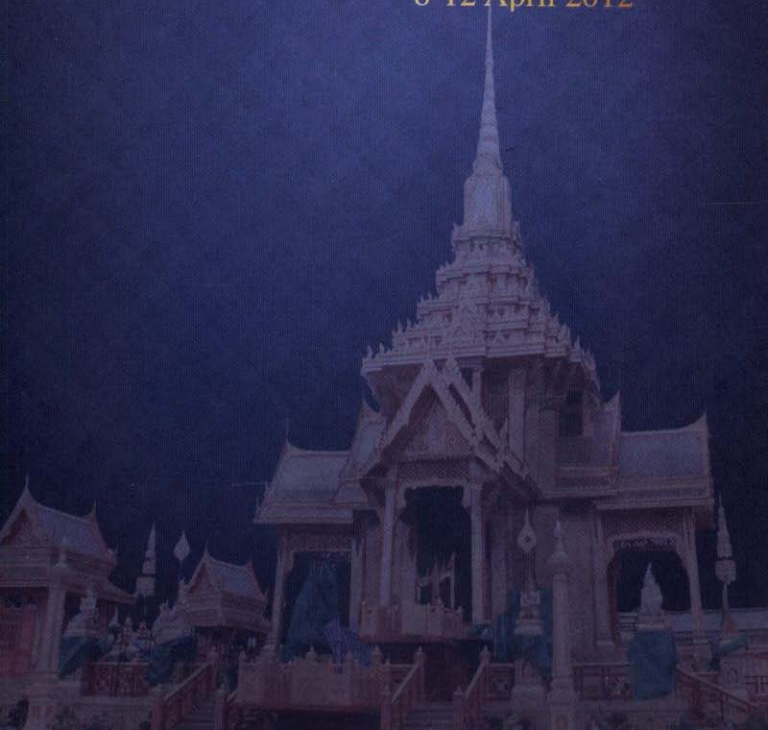
อักษร พ. และ ร. ลงยาสีชมพู หมายถึงวันอังคารอันเป็นวันประสูติของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี และเป็นพระกุลทายาทแห่งจุฬาลงกรณราชสันตติวงศ์ เป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้เสด็จพระราชสมภพในวันอังคารคู่เคียงกัน

อักษรพระนามประดิษฐานบน พื้นเข็มลงยาสีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์แห่งพระจริยวัตร เงามเมฆเบื้องหน้า หมายความว่า พระองค์ได้สิ้นพระชนม์เสด็จกลับคืนสู่ทิพย์โลกแล้ว ฉากท้องฟ้า เบื้องหลังลงยาสีฟ้า หมายถึงภพเบื้องสูงอันสมควรแก่พระกุศล ที่ทรงบำเพ็ญมาตลอดพระชนมชีพ รัศมีสายฟ้าบนท้องฟ้าเบื้อง หลัง เป็นรัศมีของพระบรมราชสัญลักษณ์วชิราวุธในรัชกาลที่ ๖ หมายความว่าถึงการสืบสานพระราชกรณียกิจ และน้ำพระทัยอัน เปี่ยมด้วยพระกตัญญูคารวมที่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงมีต่อ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาจนตลอดพระชนมชีพ จักเรื่องรองเป็นเครื่องเชิดชูพระเกียรติคุณให้สว่างไสวเจิดจรัส คราบกาลนาน.

ด้านหลังมีข้อความ ๒๔ พ.ย.๒๕๖๘ ซึ่งเป็นวันประสูติ และ ๒๗ ก.ค.๒๕๕๕ ซึ่งเป็นวันสิ้นพระชนม์ เบื้องล่างมีดวงตรา ประจำสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ได้ รับมอบหมายให้จัดทำ

Media Guide
Royal Cremation of
Her Royal Highness Princess Bejaratana
8-12 April 2012

Forword

The whole Thai nation will pay a final tribute to Her Royal Highness Princess Bejaratana, who passed away at the age of 85 on Wednesday, 27 July 2011, at Sirirat Hospital in Bangkok. The royal cremation ceremony for Princess Bejaratana is scheduled for 8-12 April 2012.

The only child of King Vajiravudh (Rama VI) and his consort Queen Suvadhana, Princess Bejaratana was the first cousin of the present monarch, His Majesty King Bhumibol Adulyadej. Recognized for her work dedicated to the nation and the people, the Princess represented Their Majesties the King and Queen in performing various functions and duties and was always commended for her regal yet unostentatious conduct and the unadulterated goodness of her heart.

The Government formed seven committees in charge of the arrangements for the royal cremation with the highest honor accorded to the Princess, in keeping with the royal tradition. The seven committees include the Committee on the Royal Cremation Ceremony, the Committee on the Royal Rank Procession in the Royal Cremation Ceremony,

the Committee on the Construction of the Royal Crematorium and Surrounding Structures and the Renovation of Royal Carriages and Royal Palanquins, the Committee on Public Relations, the Committee on Security and Traffic, the Committee on Commemorative Books and Historical Records, and the Committee on Budget Request Screening.

The Committee on Public Relations for the Royal Cremation of Her Royal Highness Princess Bejaratana has published this media guide to provide useful information about this rare and historic event in Thailand. The media guide also gives details about the Main Press Center, established to facilitate the operations of both Thai and international media covering the royal cremation.

*The Committee on Public Relations for the Royal
Cremation of Her Royal Highness Princess Bejaratana*

Contents

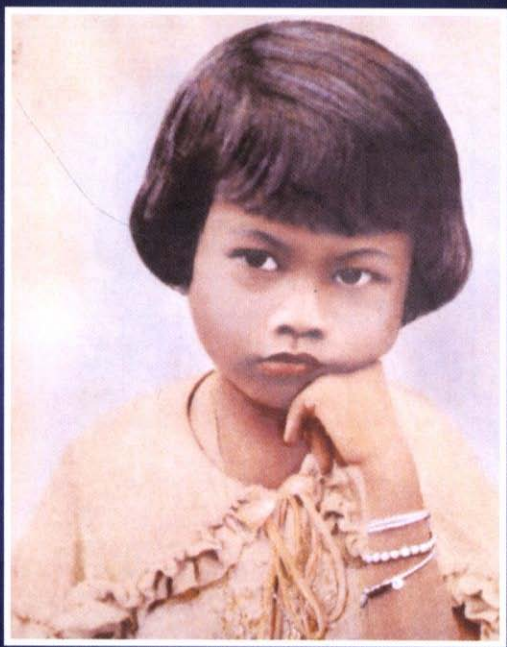
Life and Work of Her Royal Highness Princess Bejaratana	7
The Royal Cremation Ceremony for Her Royal Highness Princess Bejaratana	15
- Ancient Royal Traditions for the Royal Cremation Ceremony	18
- Schedule for the Royal Cremation Performed by His Majesty the King	20
- Composition of the Processions in the Royal Cremation Ceremony	24
The Royal Crematorium and Related Structures within the Sanam Luang Ceremonial Ground	27
- The Royal Crematorium (Phra Men)	29
- The Royal Merit-making Pavilion (Phra Thinang Songtham)	31
- The Urn Resting Room (Ho Plueang)	32
- The Four Corner Pavilions for Monks (Sang, or Samsang)	33
- The Government Officials' Pavilions (Sala Luk Khun)	34
- Pavilions Describing the Boundary of the Ceremonial Site (Thap Kaset)	35
- The Court Officials' Pavilions (Thim)	36
- The Ceremonial Fence (Rua Ratchawat) and Lamp Posts (Sao Khom)	37
Related Structures outside the Sanam Luang Ceremonial Ground	38
- The Royal Mounting Platform (Koei La)	38
- The Elevated Royal Hall in front of Wat Phra Chetuphon (Phlapphla Yok Na Wat Phra Chetuphon)	39
- The Elevated Royal Hall in front of Sutthaisawan Prasat Hall (Phlapphla Yok Na Sutthaisawan Prasat)	40

Major Royal Regalia	41
Umbrella of State	41
Seven-tiered White Umbrella of State	41
The Sandalwood Royal Urn	43
- The Fire Screen	44
Royal Carriages and Palanquins in the Royal Cremation Ceremony	45
- The Royal Great Victory Carriage (Phra Maha Phichai Ratcharot)	45
- Kroen Bandai Nak	47
- The Small Carriage (Ratcharot Noi)	48
The Golden Palanquin with Three Poles (Phra Yannamas Sam Lamkhan)	50
The Royal Palanquin with Four Poles (Rachentharayan)	52
The Royal Palanquin with Two Poles (Phra Wo Siwikakan)	53
The Lotus Petal Royal Palanquin (Phra Saliang Klip Bua)	54
Public Performances on Three Open-air Stages at Sanam Luang	55
Main Press Center	59
MPC Operating Hours	61
- Media ID Badges	62
- Arm Bands	63
- Dress Code for the Media	65
- Locations to Film/Photograph, 9-12 April 2012	66
- Schedule for Taking Photographs, Checking Cameras, and Receiving Arm Bands	67

Life and Work of
Her Royal Highness Princess Bejaratana

Life and Work

The only daughter of King Vajiravudh (Rama VI) and Her Royal Highness Princess Suvadhana, Royal Consort of King Rama VI, Her Royal Highness Princess Bejaratana was born on 24 November 1925, at the Debstan Bilas Hall in the palatial group of buildings in the Grand Palace, while her father took residence in the Chakrabat Biman Royal residence, a building next to the Debstan Bilas Hall. The baby princess was presented to her father on Wednesday, 25 November 1925. It was her only visit to her father, as he passed away that same day.

King Prajadhipok (Rama VII) named the Princess, selecting one of the three names his elder brother, King Rama VI, considered for his daughter: Somdej Chao Fah Bejaratana Rajasuda Sirisobhabannavadi. ("Bejaratana Rajasuda" is translated as "Royal Lady with the beauty of a diamond," while "Sirisobhabannavadi" means "beautiful complexion" or "the birth that is abundant in auspices.") She grew up under the care of King Rama VII and the dowager Queen Sri Savarindira (Queen Savang Vadhana), King Vajiravudh's aunt. The Princess formally attended Rajini School and took private lessons on the curriculum of the Ministry of Education at Suan Ruenrudi Villa on Nakhon Ratchasima Road until the age of 12, when she moved to England for education and health purposes.

When King Rama VII abdicated in March 1934, King Ananda Mahidol succeeded the throne as King Rama VIII, and on that occasion bestowed upon his cousin, who was a Phra Kanitdha Bhaginee (the king's younger cousin), the title Somdej Phra Chao Bhaginee Ther, which remained unchanged when Prince Bhumibol was crowned King Rama IX, as the term "Bhaginee" applies either to an elder or younger sister.

While living in England, Princess Bejaratana and her mother, Phra Nang Chao Suvadhana, were the pillars of the Thai community, becoming involved in the activities of the students and Thai residents in England. As her health improved and the situation at home returned to normal, she came back to Thailand for good in 1957 and made Ruenrudi Villa on Sukhumvit Soi 38 her permanent residence.

Since then, she lived her life in her father's footsteps and often represented Their Majesties the King and Queen at many official functions. She served in many capacities as Honorary Chairperson and Patroness of some 50 institutions and charities, roles she faithfully accepted for the happiness of the Thai people and the prosperity of the country all through her life.

Her Royal Highness's refined conduct was an ideal example. As a devout Buddhist, she took a profound interest in Dhamma and had, for years, studied Buddhism

under the Supreme Patriarch, His Holiness Somdet Phra Nyanasamvara. Punctuality was another virtue of Princess Bejaratana. Another aspect of her exemplary lifestyle was her appreciation of and great pride in "Thainess," always making sure that she spoke the Thai language with clear diction. Meanwhile, her sensible and judicious lifestyle also gave the members of her household an admirable example to follow.

Their Majesties the King and Queen regarded Princess Bejaratana highly, as His Majesty the King graciously made her a General, Admiral, and Air Chief Marshal and decorated her with all the decorations of the highest orders.

Her Royal Highness Princess Bejaratana was admitted for treatment for blood infection in a ward on the fifth floor of the 84 Years Building, Siriraj Hospital, on 13 July 2011. Her condition deteriorated and on 27 July, at 16.37 hr, she passed away peacefully at the age of 85.

Accordingly, His Majesty the King instructed the Bureau of the Royal Household to organize a royally sponsored funeral with the highest honors. Members of the Royal Family and the Royal Household were to mark her departure by keeping a 100-day mourning period.

The Government declared a 15-day mourning period, starting from 29 July, during which the national flag was lowered to half-mast, and government and state enterprise officials dressed in black in memory of Her Royal Highness.

The Royal Cremation Ceremony for
Her Royal Highness Princess Bejaratana

The Royal Cremation Ceremony for Her Royal Highness Princess Bejaratana

The royal cremation ceremony for Her Royal Highness Princess Bejaratana is scheduled for 8-12 April 2012, according to the Cabinet resolution. The Ok Phra Men royal merit-making ceremony will take place on Sunday, 8 April,

at Dusit Maha Prasat Throne Hall, in preparation to move the royal urn from Dusit Maha Prasat Throne Hall to the Royal Crematorium at the Sanam Luang ceremonial ground.

Monday, 9 April, will be the royal cremation day, when the process of the ceremony consists of six processions. The streets will be closed around the ceremonial site. A ceremony for relic collection will take place on Tuesday, 10 April. A merit-making ceremony for the royal relics and the enshrinement of the royal ashes will take place on Wednesday, 11 April, and Thursday, 12 April.

The Government has sought cooperation from the general public to wear mourning dress between 8 and 10 April in commemoration of the royal cremation. Government offices, state enterprises, and educational institutions have been instructed to lower the national flag to half mast during the three-day mourning period. At the same time, entertainment places have been asked to suspend or cut back entertainment activities, while television and radio stations have been told to closely monitor their programs to ensure that they will be appropriate during the period. Monday, 9 April, has been declared a public holiday for people to pay a final tribute to Her Royal Highness.

Ancient Traditions for the Royal Cremation Ceremony

In the long history of the Thai nation state, since the Sukhothai period (13th-15th centuries), the king is not only the leader in the establishment of the kingdom, but also in the nurturing and the perpetuating of art, culture, traditions, and customs, which are the threads that bind the life of the nation and form the national heritage. According to historical records, the oldest royal cremation ceremony in the Thai kingdom was mentioned in the *Traiphummikatha*, or the "Story of Three Planes of Existence," composed by King Thammaracha I, or King Lithai of the Sukhothai period, around 1345, with a description of a royal cremation for a deceased king.

No records from the early Ayutthaya period have been found concerning a royal cremation ceremony. Chronicles of the middle Ayutthaya period, however, mentioned only the crematorium for a royal cremation ceremony, without describing the rites and rituals involved. In the late Ayutthaya period, an account of the royal cremation ceremony for King Thaisa, also known as King Sanphet (1708-1732), describes only the cremation and the procession for the royal relics and ashes, and the royal cremation ceremony for Princess Sudawadi Krom Luang Yothathep, the daughter of King Narai the Great.

In ancient Thai tradition, the monarch is highly revered as a divine king, a tradition influenced by Hinduism. The king is believed to be the reincarnation of a god. When he departs, concluding his mission on earth, he returns to his heavenly dwelling on Mount Sumeru, where all gods and goddesses live their eternal lives, as stated in the Traiphummikatha. Rites and rituals for the royal remains are held in accordance with age-old traditions, meant to accord honor in the same manner as when the royals lived, with the royal merit-making ceremony in accordance with Buddhist beliefs. The royal remains are moved to be cremated in the crematorium built in the heart of the city. The royal tradition has been upheld by the Thai people through the ages, with modifications to the royal ceremony and the construction of the crematorium in accordance with the changing conditions.

In the Rattanakosin period, the scale of the royal cremation ceremony has been reduced, although traditional practices are retained. King Chulalongkorn (Rama V) commanded that the rites for his royal cremation be cut back and the crematorium scaled down, sufficient for people to take part in the ceremony, not to be as grand as in the past. His successor, King Vajiravudh (Rama VI), commanded further scaling down of the crematorium and the merit-making ceremony.

According to ancient court traditions, when a king, a queen, or a high-ranking royal who contributed significantly to the nation passes away, the reigning monarch would arrange for merit-making and cremation ceremonies befitting the deceased's honor and royal precedence.

The royal remains are placed in a large golden urn, set on a golden base put up prominently in a throne hall in the Grand Palace. The base is elaborately decorated, and a multi-tiered white umbrella of state is placed over the urn in accordance with the royal precedence. A Buddhist rite is held daily, and a special ceremony is held every 7, 15, 50, and 100 days.

Moreover, the sounding of the hours is regularly made as the signal to alert court officials on duty. The sounding, with oboe, conch shells, and drums, takes place at 06.00, 12.00, 18.00, 21.00, and 24.00 hr, every day through the mourning period, which may last 100 days, 2 months, 1 month, 15 days, or 7 days, according to the deceased's honor.

In the religious rites for the remains of Her Royal Highness the Princess Srinatarindra, the Princess Mother, in 1995, Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn made known her wish to bring in the Fine Arts Department's classical music ensemble, known as the Pi Phat Nang Hong ensemble, with a particular melancholic tone, to perform at intervals after the sounding of the hours. The ensemble

comprises a Javanese oboe, high-pitch xylophone, low-pitch xylophone, large and small serial gongs, a drum, and cymbal.

When the crematorium at the Sanam Luang ceremonial ground is completed, ready for the cremation, the royal remains are transferred from the Grand Palace in a rite known as "Ok Phra Men."

All steps involved in the royal cremation ceremony are defined in the ancient court tradition strictly observed through time.

The royal cremation ceremony involves many steps of elaborate preparations that take months, from the construction of the crematorium to the maintenance and decorating of the royal carriages and palanquins used in the procession to transport the royal urn and paraphernalia, not to mention fresh decorations made for the crematorium, and the banana stalk carvings which must be finished only a few hours before the cremation takes place. Also, rehearsals for the processions are needed for each location and rite.

After the royal cremation, the relic and ash collection rite is held in accordance with Buddhist beliefs. The royal relics are then transferred in a procession of honor to the Grand Palace, to be enshrined in a golden urn, and put up in a major royal hall, with a royal merit-making ceremony held, while the royal ashes are enshrined at a Buddhist shrine in a royal temple in accordance with the royal tradition.

หน้าว่าง

**Schedule for the Royal Cremation Performed
by His Majesty the King for
Her Royal Highness Princess Bejaratana
8-12 April 2012**

Sunday, 8 April 2012

Time : 17.30 hr
: Royal merit-making ceremony in preparation for moving the royal urn to the Royal Crematorium

Venue : Dusit Maha Prasat Throne Hall

Dress Code : Full dress, Order of the Crown of Thailand — mourning

Monday, 9 April 2012

Time : 07.00 hr
: Moving the royal urn to the Royal Crematorium

Venue : Dusit Maha Prasat Throne Hall

Dress Code : Full dress, Order of the Royal House of Chakri — mourning

Time : 16.30 hr
: Symbolic royal cremation

Venue : Royal Crematorium, Sanam Luang

Dress Code : Full dress, Order of the Royal House of Chakri — mourning

Time : 22.00 hr
: Actual royal cremation
Venue : Royal Crematorium, Sanam Luang
Dress Code : Regular white – mourning

Tuesday, 10 April 2012

Time : 08.00 hr
: Relic collection
Venue : Royal Crematorium, Sanam Luang
Dress Code : Full dress, Most Illustrious Order of
Chula Chom Klao – mourning

Wednesday, 11 April 2012

Time : 16.30 hr
: Merit-making ceremony for the royal relics
Venue : Dusit Maha Prasat Throne Hall
Dress Code : Full dress, Order of the Royal House of Chakri

Thursday, 12 April 2012

Time : 10.30 hr
: Offering food to monks
Enshrining the royal relics
Venue : Dusit Maha Prasat Throne Hall
Dress Code : Full dress, Most Illustrious Order of Chula
Chom Klao
Time : 16.30 hr
: Enshrining the royal ashes
Venue : Saovabha Praditsathan,
Wat Ratchabophit Sathit Maha Simaram
Dress Code : Full dress, Most Illustrious Order of Chula
Chom Klao

Request for Location to Film/Photograph

Tuesday, 10 April 2012

Royal Cremation of Her Royal Highness Princess Bejaratana

- Stand Location
- ⊠ Elevated Royal Hall
- Fourth Procession

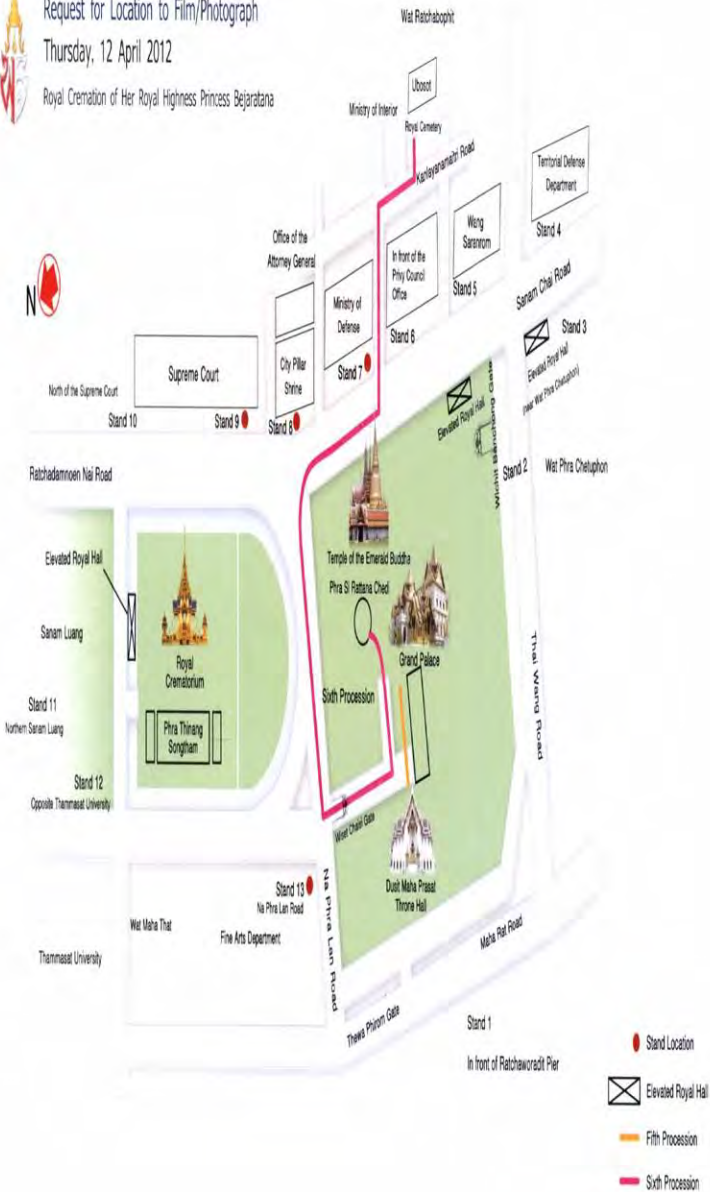
หน้าว่าง

Request for Location to Film/Photograph

Thursday, 12 April 2012

Royal Cremation of Her Royal Highness Princess Bejaratana

หน้าว่าง

Composition of the Processions in the Royal Cremation Ceremony

In the royal cremation ceremony for the royal remains of Her Royal Highness Princess Bejaratana, the procession of honor has been arranged into six processions, covering three days:

Monday, 9 April 2012

Three processions are arranged:

- First procession (lasting about 30 minutes), transferring the royal urn containing the Princess' remains upon the Golden Palanquin with Three Poles from Dusit Maha Prasat Throne Hall to the Royal Great Victory Carriage in front of Wat Phra Chetuphon, on the route from Si Sunthon Gate on Maha Rat Road, along Thai Wang and Sanam Chai Roads.

- Second procession (lasting about 1 hour and 30 minutes), transferring the royal urn upon the Royal Great Victory Carriage from in front of Wat Phra Chetuphon to the Royal Crematorium, on the route from in front of Wat Phra Chetuphon along Sanam Chai and Ratchadamnoen Nai Roads into Sanam Luang.

- Third procession (lasting about 30 minutes), transferring the royal urn to the Golden Palanquin with Three Poles, making three rounds anti-clockwise around the Royal Crematorium, and placing the royal urn on the Royal Crematorium.

Tuesday, 10 April 2012

One procession is arranged:

- Fourth procession (lasting about 30 minutes), transferring the royal urn containing the royal relics and ashes upon the Royal Palanquin with Four Poles, and the royal ashes upon the Royal Palanquin with Two Poles on the route from the central road on Sanam Luang along Ratchadamnoen Nai and Na Phra Lan Roads into Wiset Chaisi Gate, the Grand Palace.

Thursday, 12 April 2012

Two processions are arranged:

- Fifth procession (lasting about 10 minutes), transferring the royal urn containing the relics upon the Royal Palanquin with Four Poles on the route from Dusit Maha Prasat Throne Hall to the Heavenly Abode at Chakri Maha Prasat Throne Hall.

- Sixth procession (lasting about 15 minutes), transferring the royal ashes from Phra Si Rattana Chedi, in the Temple of the Emerald Buddha, on a royal car, to be enshrined at Wat Ratchabophit Sathit Maha Simaram, on the route from the Temple of the Emerald Buddha through Wiset Chaisi Gate, along Na Phra Lan, Sanam Chai, Kanlayanamaitri, Atsadang, and Ratchabophit Roads.

The Royal Crematorium and
Related Structures within the
Sanam Luang Ceremonial Ground

The Royal Crematorium and Related Structures within the Sanam Luang Ceremonial Ground

The Royal Crematorium (Phra Men)

The Royal Crematorium is where the urn is placed on the funeral pyre for the cremation at the Sanam Luang ceremonial ground in Bangkok. It is built as a temporary structure in the middle of the city for cremating a deceased king or queen. The Royal Crematorium for Her Royal Highness Princess Bejaratana is built in the form of a religious structure with a wooden top, facing the west. The structure is in the shape of a four-sided castle, with modified corners, decorated at the top with a seven-tiered white umbrella of state. The structure measures 35.59 meters from the base to the top of the umbrella of state. The principal colors for the Royal Crematorium are gold and pink. The pink color represents Tuesday, the birthday of Princess Bejaratana.

The Committee on the Royal Cremation Ceremony for Her Royal Highness Princess Bejaratana assigned the Fine Arts Department to design and construct the Royal Crematorium and other components. The Department invited Air Vice Marshal Arvuth Ngoenchuklin, former Director-General of the Fine Arts Department and National Artist in the Field of Architecture, to serve as designer and advisor for the construction of the Royal Crematorium and other related structures.

At the center of the large central hall is the pyre where the large royal urn will be placed. To the north of the pyre is a rail jutting out of the balcony, used as an inclined bridge for the moving of the royal urn from the Golden Palanquin with Three Poles into the Royal Crematorium.

The Royal Merit-making Pavilion (Phra Thinang Songtham)

The Royal Merit-making Pavilion is an open hall, located to the west of the Royal Crematorium. It is the site where His Majesty the King takes his seat to listen to prayers and where he performs merit-making rites for the Ok Phra Men ceremony, with space for His Majesty the King to grant audiences to members of the Royal Family, the Royal Household, the Cabinet, and the diplomatic corps. Inside the pavilion are places for a chapter of monks and a seat for a monk who recites sermons. The royal seats are set up at the front for Their Majesties the King and Queen, while the northern and southern balconies are reserved for officials in attendance.

The Urn Resting Room (Ho Plueang)

Located to the east of the Royal Crematorium's back balcony, the small structure within the ceremonial area faces the royal crematorium. It is a fully enclosed black building in Thai style, used to store the royal urn and components after they are removed from Phra Long, which is the outer urn assembled from carved wood and covered with embossed gold sheets, as well as for keeping various items used in the cremation ceremony, such as wood charcoal, sandalwood flowers, and a water bowl.

The Four Corner Pavilions for Monks (Sang, or Samsang)

The structures called Sang comprise four rectangular buildings at the four corners of the Royal Crematorium base. They are meant for monks who chant prayers at the ceremony from the time the royal remains are placed on the pyre until His Majesty the King performs the cremation ceremony. Four shifts of monks are employed for the task.

The Government Officials' Pavilions (Sala Luk Khun)

Ten open pavilions, known as Sala Luk Khun, are built to the north and the south of the Royal Merit-making Pavilion, meant for officials in attendance.

Pavilions Describing the Boundary of the Ceremonial Site (Thap Kaset)

Four open pavilions in Thai style called Thap Kaset are built next to the ceremonial fence, for the use of government officials attending the prayers at the ceremony.

The Court Officials' Pavilions (Thim)

Eight open pavilions in the style of a tent, called Thim, are meant for monks, court doctors, and officials on duty, and for musical performance in the ceremony. They are built next to the ceremonial fence.

The Ceremonial Fence (Rua Ratchawat) and Lamp Posts (Sao Khom)

The ceremonial fence, or Rua Ratchawat, marks the area around the Royal Crematorium on all sides. The iron fence is 90 centimeters high. Lamp posts are placed beside the entrances of the four directions and within the ceremonial site. The lamp is made of glass with a gold crown on top, signifying that Princess Bejaratana was like a shining crystal in the life of King Vajiravudh.

Related Structures outside the Sanam Luang Ceremonial Ground

The Royal Mounting Platform (Koei La)

The royal mounting platform is set in front of the territorial wall gate to the west of Dusit Maha Prasat Throne Hall in the Grand Palace, with three-step stairs on all sides. The stairs on the west are for the Golden Palanquin with Three Poles, used for the moving of the royal urn containing the royal remains to be placed on the palanquin; the stairs on the east are for the moving of the royal urn containing the royal remains onto the platform, while those on the north and the south are for court officials on duty.

The Elevated Royal Hall in front of Wat Phra Chetuphon (Phlapphla Yok Na Wat Phra Chetuphon)

This elevated royal hall is reserved for Their Majesties the King and Queen and members of the Royal Family in moving the royal urn from the Golden Palanquin onto the royal carriage.

The Elevated Royal Hall in front of Sutthaisawan Prasat Hall (Phlapphla Yok Na Sutthaisawan Prasat)

The elevated royal hall in front of Sutthaisawan Prasat Hall is for female royals, as they view the procession of the royal urn.

Major Royal Regalia

Umbrella of State

Her Royal Highness Princess Bejaratana was a celestial princess by birth, and was thus entitled to the five-tiered white umbrella of state over the royal urn as royal regalia. His Majesty the King had commanded that a higher rank be accorded to Her Royal Highness, with a seven-tiered white umbrella of state placed over the royal urn containing her remains. Then the five-tiered umbrella was changed to the seven-tiered umbrella, to be placed at the top of the Royal Crematorium and to stand over the royal urn at the ceremony.

Seven-tiered White Umbrella of State

The seven-tiered white umbrella of state is reserved for a king, before a royal coronation ceremony is performed, and for a queen, a royal mother, and a crown prince. It is made of white cloth in seven tiers, each decorated with

three levels of golden frills, the last one with floral hangings. The umbrella of state is used as decoration on various occasions, at the discretion of the king:

- Over the royal seat on elephant-back;
- Over the royal octagonal throne used in the royal coronation ceremony;
- Formerly placed over the royal throne upon which the king received the royal regalia in the royal coronation ceremony (the present king, however, used the nine-tiered white umbrella of state instead);
- Standing over the royal urn at the ceremony for the royal remains;
- Placed at the top of the royal crematorium;
- To be placed over the Golden Palanquin with Three Poles, in the procession to transfer the royal remains;
- To be placed over the inclined plane when the royal urn containing the royal remains is removed from the Royal Great Victory Carriage and in transferring the royal remains to the royal crematorium;
- To stand over the pyre at the cremation and during the relic and ash collection.

The Sandalwood Royal Urn

The sandalwood royal urn is made of fragrant sandalwood, elaborately carved in accordance with the royal tradition. Patterns used in the creation of the sandalwood royal urn are traditional artistic, geometric, and floral patterns, signifying the ranks and honors of the person within. Craftsmen create and enlarge the designs before carving the fragrant sandalwood, processed into thin chips that will decorate the prepared royal urn structure. Officials at the Fine Arts Department have been assigned to design and conduct the construction of the sandalwood royal urn for the royal cremation of Her Royal Highness Princess Bejaratana.

The Fire Screen

The fire screen, or Chak Bang Phloeng, refers to the screen put up at the Royal Crematorium during the royal cremation ceremony; it is a folding screen attached to the pillars of the Royal Crematorium on all four sides. When in use, the screen is extended to cover the entrance to the pyre.

The fire screen for the Royal Crematorium comprises screens in pairs, two on each side in the four directions. For each cremation, once craftsmen define the size to suit the Royal Crematorium, artists start designing. It has been a tradition that for a normal royal crematorium or remains of high-ranking officials, a vine pattern is used, while for the Royal Crematorium for royal family members, a celestial scene is used as the pattern. Architects or craftsmen then design the patterns to decorate the top part of the screen, each representing a heavenly abode.

Royal Carriages and Palanquins in the Royal Cremation Ceremony

The Royal Great Victory Carriage (Phra Maha Phichai Ratcharot)

Phra Maha Phichai Ratcharot, the Royal Great Victory Carriage, was built in the reign of King Phra Phutthayotfa Chulalok the Great (Rama I), for the royal cremation of his father in 1795. It is a large royal carriage, 11.20 meters high and 18 meters long, and weighs 13.70 tons.

In 1799, the King commanded the use of the Royal Great Victory Carriage again, to carry the royal remains of his two elder sisters. Since then, the royal carriage has

been used to carry the royal remains of kings, queens, and members of the royal family.

The Royal Great Victory Carriage has deteriorated with time, and has occasionally been repaired and maintained, such as in the reign of King Vajiravudh (Rama VI), when the royal carriage was not only renovated, but also strengthened with the addition of wheels to bear the weight of the carriage body, the roofed throne, and the royal urn.

The Fine Arts Department recognized the need to improve the mobility of the royal carriage in ceremonial processions, and to beautify it with Thai craftsmanship. In repairing and strengthening the royal carriage, efforts were made to reduce the weight of the royal carriage, while retaining the magnificence of traditional Thai art. This was achieved in the renovation in 1987.

The Royal Great Victory Carriage has been built following the concept of Buddhist cosmology, in which Mount Sumeru is believed to be the epicenter of the universe and the abode of the god Indra, the head of heavenly beings. The royal carriage is modeled after the mythological Mount Sumeru, with the roofed throne as its symbol. The square-based structure upon which the royal urn is placed is open on all sides, with a sloping roof in three descending stages, elaborately carved and decorated.

Kroen Bandai Nak

Kroen Bandai Nak, a special inclined plane whose railings are carved into naga heads, is used to bring the royal urn containing royal remains onto and out of the royal carriage. It is beautifully carved of wood and gilded and decorated with small mirrors and equipped with iron pulleys.

The Small Carriage (Ratcharot Noi)

Ratcharot Noi, or the Small Carriage, has been made in the same manner, with a carved body, lacquered and gilded and decorated with mirrors. The jutting beams are carved as King Naga. A roofed throne is placed on the royal carriage as well, but of a lesser size. The Small Carriage is for His Holiness the Supreme Patriarch, as he recites prayers in the procession.

Three Small Carriages were built in the reign of King Rama I, along with the Royal Great Victory Carriage, and it was first used in 1796:

- The Small Carriage for the titled monk who leads the procession and recites the Holy Scriptures. It is 6.84 meters high and 12.70 meters long;
- The Small Carriage for King Rama I, who held a thread tied to the royal urn containing the royal remains of his royal father for the royal cremation ground at the ceremonial ground at Sanam Luang in 1796. It is 6.30 meters high and 12.95 meters long;
- The Small Carriage for Krom Phra Ratchawang Bowon Maha Surasinghanat, King Rama I's younger brother, who spread popped rice and flowers in the cremation ceremony for their father. It was later used by senior royals spreading alms for the people on the way to the Royal Crematorium. It is 6.39 meters high and 12.07 meters long.

The three carriages are made of wood, carved in traditional Thai patterns, painted red, gilded, and decorated with mirrors. They resemble the major royal carriages, with beams styled as King Naga, and with roofed thrones, but on a smaller scale.

The Golden Palanquin with Three Poles (Phra Yannamas Sam Lamkhan)

Phra Yannamas Sam Lamkhan, the Golden Palanquin with Three Poles, is used to transfer the royal urn containing the royal remains. It is a large palanquin made of carved wood, gilded, and decorated with mirrors. It has a four-tiered base with modified corners on the uppermost tier, with a border plate carved and decorated with mirrors, except in the front, the back, and the jutting niches. The golden palanquin is fixed to three carrying poles. On the base, a large octagonal plank is set, with four hooks ready to receive the royal urn. It

is borne with three poles by two shifts of 60 strong men. The first golden palanquin was built in the reign of King Rama I; it was used to transfer the royal urn containing the royal remains of the monarch in a four-line royal procession from Dusit Maha Prasat Throne Hall in the Grand Palace, where the royal remains were placed upon the Royal Great Victory Carriage in front of Wat Phra Chetuphon, and to move the royal urn containing the royal remains on three anti-clockwise rounds of the royal crematorium.

The Royal Palanquin with Four Poles (Rachentharayan)

Rachentharayan, or the Royal Palanquin with Four Poles, with a wooden body in modified corners and a five-layer roof, is made of carved and gilded wood, and carried on four poles by 56 strong men. The palanquin measures 4.15 meters from the base to the top. It is used by the monarch in a grand procession known as the four-line procession, such as when the king proceeds from the royal residence in the Grand Palace to pay homage to the Emerald Buddha on the occasion of the Royal Coronation Ceremony, as well as in transferring the royal urn containing the royal remains of a king or a queen from the royal crematorium at Sanam Luang to the Grand Palace.

The Royal Palanquin with Two Poles (Phra Wo Siwikakan)

Phra Wo Siwikakan, or the Royal Palanquin with Two Poles, is used by female royals and titled monks. It is an open seat with four poles, with curtains on all poles. The roof is fully decorated with finials and ridges, carved and gilded, with a backrest and border on all sides, except in the front. Rattan carrying racks are attached to the palanquin, for eight bearers. Apart from its use in royal ceremonies, the royal palanquin is also used to transfer the royal ashes from the Royal Crematorium at Sanam Luang into the Grand Palace.

The Lotus Petal Royal Palanquin (Phra Saliang Klip Bua)

The Lotus Petal Royal Palanquin is used for the titled monk reciting the holy scripture leading the procession of honor when the royal remains are transferred from Dusit Maha Prasat Throne Hall in the Grand Palace to the Royal Great Victory Carriage in front of Wat Phra Chetuphon, and in leading the procession of honor to convey the royal remains on three anti-clockwise rounds of the Royal Crematorium.

Public Performances
on Three Open-air Stages
at Sanam Luang

Public performances will be organized on three open-air stages within the Sanam Luang ceremonial ground in Bangkok, which is the venue for the royal cremation of Her Royal Highness Princess Bejaratana.

The performances will take place from 19.00 hr on 9 April 2012 to 06.00 hr on 10 April 2012 on all the three stages. The first stage, located near Pin Klao Bridge, is the venue for *khon* masked drama featuring the Ramakien (the Thai version of the Indian epic Ramayana) and *nang yai* (great shadow play).

On the second stage, located in front of the Supreme Court, audiences will see *hun krabok* puppetry, featuring the story of Phra Aphai Mani, a romantic adventure in Thai literature; *Sakuntala*, a drama composed by King Vajiravudh; and *lakhon nok* drama featuring the story of Sangthong.

The third stage is located in front of Thammasat University, where the performers will include the orchestra of the Government Public Relations Department (PRD), the orchestra of Chulalongkorn University (CU Band), and the Chorus of Santirat Institute of Business Administration (SIBA Chorus).

A *khon* masked drama featuring scenes from the Ramakien will also be performed while the funeral pyre is being burned.

Main Press Center (MPC)

Main Press Center (MPC)

The Main Press Center (MPC) for the Royal Cremation of Her Royal Highness Princess Bejaratana is located at Sriburapha Auditorium (Small Auditorium), Thammasat University, Tha Phra Chan, near the Sanam Luang ceremonial site.

The Committee on Public Relations for the Royal Cremation of Her Royal Highness Princess Bejaratana is scheduled to officially open the MPC on 4 April 2012 at 14.00 hr.

The Press Working Area at MPC is equipped with various facilities, such as telephone lines, fax machines, Internet-linked computers, and plug-in points for laptops, plus an antivirus program for computers brought in by journalists. The MPC also includes a press conference room and MPC staff working areas. Tea, coffee, and snacks are offered free of charge. Information about the royal cremation, in Thai and English, can be obtained at the website <http://www.princessbejaratana.com>.

The Committee on Public Relations for the Royal Cremation of Her Royal Highness Princess Bejaratana has also set up the International Broadcast Center (IBC) at the Government Lottery Office on Ratchadamnoen Klang Road near Sanam Luang. The IBC, which will broadcast live the royal cremation ceremony, works jointly with TV Pool of Thailand – Television Channel 3, Television Channel 5, Television Channel 7, Modernine TV (Channel 9) – NBT (Channel 11) – and Thai PBS.

MPC Operating Hours

The MPC operates from 4-12 April 2012, between 08.30 and 22.00 hr. On 9 April 2012, its operations will be in accordance with the Schedule for the Royal Cremation Performed by His Majesty the King.

Media ID Badges

The image shows a vertical rectangular media ID badge template. At the top center is the Royal Coat of Arms of Thailand. Below it, the text reads: "พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี วันที่ ๘ - ๑๒ เมษายน ๒๕๕๕". To the right of the text is a large white square placeholder for a photo. Below the text and photo is a white horizontal bar. At the bottom, there are three white rounded rectangular boxes for text entry, each with a label and a horizontal line for writing.

พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
วันที่ ๘ - ๑๒ เมษายน ๒๕๕๕

ชื่อ/Name : _____

ตำแหน่ง/Position : _____

หน่วยงาน/Agency : _____

Arm Bands

Blue arm band is for the media operating outside the Grand Palace and Ratchawat compounds, along royal procession routes, at 12 stand locations, on Monday, 9 April 2012, 07.00-12.00 hr – Moving the royal urn to the crematorium.

Pink arm band is for the media operating at Sanam Luang, on Monday, 9 April 2012 (8th - 12th locations), 16.30 hr and 22.00 hr – Royal cremation, symbolic and actual.

Green arm band is for the media performing their duties at Sanam Luang and on Ratchdamnoen Nai Road, six stand locations, on Tuesday, 10 April 2012 (8th - 13th locations), at 08.00 hr — Collection of royal relics.

Dark blue arm band with a black stripe in the middle is for the media operating on Na Phra Lan and Sanam Chai roads, four stand locations (7th - 9th and 13th locations) on Thursday 12 April 2012, at 16.30 hr — Enshrining of royal ashes.

Violet arm band with the PRD logo is for IBC staff (TV Pool of Thailand).

Dress Code for the Media

Photographers and cameramen allowed to operate at designated media areas are required to have their cameras checked by the police before receiving arm bands from PRD officials, and they must wear the arm bands and the media ID badges all the time while operating at the ceremonial site. They are also required to take photographs only at the designated media areas and to remain on the stand until the end of the procession or the ceremony at each location. When the procession led by His Royal Highness Crown Prince Maha Vajiralongkorn, or Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn, passes any designated media areas, members of the media are required to pay their respects and remain at their place.

They should dress in a polite manner at the MPC. Those operating at the designated stands between 9 and 12 April 2012 are required to observe the following dress code:

- Males: A black/navy blue suit, with a plain white shirt, a black necktie, a black mourning arm band, and black leather shoes;

- Females: A black/navy blue suit, with a plain white blouse, a below-the-knee skirt, a black mourning arm band, and black leather, closed-toe shoes;

- Wearing caps, hats, and shaded eyeglasses is prohibited;

- Jeans and sport shoes are not allowed.

Locations to Film/Photograph 9-12 April 2012

- Stand 1 - In front of Ratchaworadit Pier
- Stand 2 - Wichit Banchong Gate
- Stand 3 - Elevated Royal Hall (near Wat Phra Chetuphon)
- Stand 4 - Territorial Defense Department
- Stand 5 - Wang Saranrom
- Stand 6 - In front of the Privy Council Office
- Stand 7 - Ministry of Defense
- Stand 8 - City Pillar Shrine
- Stand 9 - Supreme Court
- Stand 10 - North of the Supreme Court, facing the road
through the middle of Sanam Luang
- Stand 11 - Northern Sanam Luang, opposite the gate
of the Royal Crematorium
- Stand 12 - Opposite Thammasat University, at the corner
of the road through the middle of Sanam Luang
- Stand 13 - Na Phra Lan Road, at the corner of the Fine Arts
Department

Schedule for Taking Photographs, Checking Cameras, and Receiving Arm Bands

No.	Activities	Designated Media Areas	Sign-in Time	Areas for Checking Cameras and Receiving Arm Bands
1.	9 April 2012 07.00 hr Moving the royal urn to the crematorium at Sanam Luang	Stands 1-12	05.00 hr	Stands 1-12
	16.30 hr His Majesty the King performs the symbolic royal cremation	Stands 9-12	14.30 hr	Stands 9-12
	22.00 hr Actual royal cremation	Stand 11	20.00 hr	Stand 11
2.	10 April 2012 08.00 hr Collection of royal relics and ashes	Stands 8-13	05.00 hr	Stands 8-13
3.	12 April 2012	Stand 7	14.30 hr	Stand 7
	16.30 hr	Stand 8	14.30 hr	Stand 8
	Enshrining the royal ashes	Stand 9	14.30 hr	Stand 9
		Stand 13	14.30 hr	Stand 13

บ 24845

DS คู่มือสื่อมวลชนพระราชพิธีพระราชทาน
578.32 เพลงพระศพสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ
พ877ค เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพ
2555 วัฒนวดี วันที่ 8-12 เมษายน 2555.

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์งานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

The Committee on Public Relations for the Royal
Cremation of Her Royal Highness Princess Bejaratana